

Patologické hráčství a jeho sociální dopad

Viktor Hublík

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Viktor HUBLÍK

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Patologické hráčství a jeho sociální dopad

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerže a studium odborné literatury.

Vysvětlení fenoménu hráčství, vymezení jeho existence v historickém kontextu.

Výčet klíčových slov jako nutných determinantů zkoumání zpracování dat.

Pojmenování problému hráčství, projevy závislosti, jejich geneze a důsledky.

Vymezení gamblingu jako negativního společenského jevu.

Zjišťování vlivu dalších negativních společenských jevů a okolností podporujících vznik, míru dynamiky růstu a rozšiřování gamblingu.

Konkrétizace výzkumného problému., stanovení základní hypotézy, volba vhodných výzkumných metod.

Použití předvýzkumu jako formy výzkumu nutné k stanovení relevantních východisek realizace následné dotazníkové metody.

**Zpracování výsledků výzkumu jako podkladů pro možné interpretace a vyjádření závěru-
potvrzení či vyvrácení hypotézy.**

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HENDL, J. Kvalitativní výzkum. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

MARŠÁLOVÁ, L. Metodológia a metódy psychologického výskumu. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľství, 1990. ISBN 80-08-00019-8.

NEŠPOR, K. Hazardní hra jako nemoc. Ostrava: Nakladatelství Aleny Krtilové, 1994.

NEŠPOR, K. Návykové chování a závislost. Praha : Portál, 2003. ISBN 978-80-7367-267-6.

ŠMARDA, J. Člověk v proudu dědičnosti. Praha : Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-768-0

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Pavel Opatrný

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

10. února 2010

Termín odevzdání bakalářské práce:

7. května 2010

Ve Zlíně dne 10. února 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 21. 4. 2010

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce je tematicky zaměřena do oblasti současných negativních sociálních jevů a jejich dopadů. Je rozdělena na teoretickou a praktickou část, přičemž teoretická část popisuje a následně detailně analyzuje odborné informace z oblasti terminologie patologického hráčství, se zaměřením na jeho historii, jednotlivé fáze vzniku, příznaky a vymezení této oblasti jako negativního společenského jevu, včetně negativních sociálních dopadů s ním úzce spojených. Teoretická část je završena informacemi z oblasti léčby a prevence v současných podmínkách. Praktická část popisuje kvantitativní výzkumné šetření za použití dotazníkové metody. Cílem výzkumu je analyzovat a následně interpretovat spojitosti mezi gamblerským a vznikem sociálně patologických jevů v regionu města Přerova.

Klíčová slova: patologické hráčství, gambler, prevence patologického hráčství, závislost, závislostní chování, léčba a sociální dopad závislostního chování

ABSTRACT

Bachelor's thesis is focused in the current negative social phenomena and their impacts. It is divided into theoretical and practical part, the theoretical part describes in detail and then analyze technical information from the terminology of compulsive gambling, focusing on the history of the various stages, symptoms and defining the area as a negative social phenomenon, including the negative social impact with closely related. The theoretical part is completed by information from the treatment and prevention in the current conditions. The practical part describes the quantitative research by using a questionnaire method. This research is to analyze and interpret the link between then Gaming and the emergence of socially pathological phenomena in the region of Přerov.

Keywords: pathological gambling, gambler, prevention of pathological gambling, addiction, drug abuse behavior, treatment and social impact of addiction

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Pavlu Opatrnému za odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi poskytl během zpracování této bakalářské práce. Zároveň bych také rád poděkoval řediteli občanského sdružení KAPPA-HELP Mgr. Michalu Mayerovi, který nám umožnil realizaci výzkumného šetření v kontaktním zařízení města Přerov.

Motto

„U zábavních automatů si kupujete čas. U výherních automatů si kupujete naději na výhru. Tato víra ve výhru je lživá, neboť vítěz je předem dán nastavením automatu. Proto by se měly výherní automaty nazývat spíše proherními.“

(Karel Nešpor)

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 DRUHY PATOLOGICKÝCH ZÁVISLOSTÍ V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI	12
1.1 ABÚZUS.....	13
1.2 NÁVYKOVÉ CHOVÁNÍ VE VZTAHU K POČÍTAČŮM.....	13
1.3 NÁVYKOVÉ CHOVÁNÍ NA SEX.....	14
1.4 ZÁVISLOST NA PRÁCI – WORKOHOLISMUS	15
1.5 PATOLOGICKÉ NAKUPOVÁNÍ	16
1.6 PATOLOGICKÉ PORUCHY PŘÍJMU POTRAVY.....	16
1.7 PATOLOGICKÉ HRÁČSTVÍ – GAMBLING	17
2 PROBLEMATIKA PATOLOGICKÉHO HRÁČSTVÍ	19
2.1 ZÁVISLOST A DŮSLEDKY ZÁVISLOSTNÍHO CHOVÁNÍ LIDÍ.....	19
2.2 PROJEVY ZÁVISLOSTÍ A CHARAKTERISTIKA ZÁVISLOSTNÍHO CHOVÁNÍ.....	21
3 ZÁKLADNÍ POJMY TÝKAJÍCÍ SE PROBLEMATIKY GAMBLINGU	24
3.1 HAZARDNÍ CHOVÁNÍ	24
3.2 HAZARDNÍ HRY	24
3.3 HAZARDNÍ HRÁČSTVÍ	24
3.4 PATOLOGICKÉ HRÁČSTVÍ.....	25
4 PODMÍNKY VZNIKU PATOLOGICKÉHO HRÁČSTVÍ	26
4.1 GAMBLING	26
4.2 FÁZE VÝHER.....	27
4.3 FÁZE PROHRÁVÁNÍ.....	27
4.4 FÁZE ZOUFALSTVÍ	27
4.5 TRESTNÁ ČINNOST SPOJENÁ S GAMBLERSTVÍM	27
4.6 LÉČBA	28

5	GAMBLING JAKO NEGATIVNÍ SPOLEČENSKÝ JEV.....	31
5.1	PATOLOGICKÉ HRÁČSTVÍ.....	31
5.2	AUTOMATY A KASINA	31
5.3	SPORTOVNÍ SÁZKY	32
5.4	KARETNÍ HRY A HRA V KOSTKY	32
5.5	SKOŘÁPKY	32
5.6	NEGATIVNÍ JEVY A JEJICH DOPAD DOPROVÁZEJÍCÍ GAMBLING.....	32
6	PREVENCE A LÉČBA	35
6.1	PREVENCE PATOLOGICKÉHO HRÁČSTVÍ.....	35
6.2	ILUZE O ZAJÍMAVOSTI HRY	35
6.3	ILUZE O NAZPĚT VYHRÁNÍ PROHRANÝCH PENĚZ.....	35
6.4	STÁDIA UZDRAVOVÁNÍ.....	36
II	PRAKTICKÁ ČÁST.....	39
7	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	40
7.1	CÍL VÝZKUMU	40
7.2	STANOVENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	40
7.3	VÝZKUMNÁ METODA.....	41
7.4	VÝZKUMNÝ VZOREK	42
7.4.1	Výběr vzorku respondentů prostřednictvím dotazníku GAMBLERS ANONYMOUS.....	43
7.4.2	Dotazník GAMBLERS ANONYMOUS	44
7.5	SUMARIZACE A FORMULACE OTÁZEK FINÁLNÍ PODOBY DOTAZNÍKU	45
8	VYHODNOCENÍ A PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU.....	49
8.1.	SHRnutí VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	62
	ZÁVĚR.....	67
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	68
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	71
	SEZNAM TABULEK.....	72
	SEZNAM PŘÍLOH.....	73

ÚVOD

Fenomén hráčství lze v naší zemi vysledovat v různých historických etapách, kdy se tento fenomén objevoval v různých podobách, úrovních i společenských sférách již od středověku. Například karetní hry vznikly již ve 12. století v Číně a v různých podobách přežily až do dnešní doby. Ne každá karetní hra je hazardní, ale hazardních je nepoměrně více a jistě celé generace hráčů v Čechách a na Moravě by mohlo potvrdit jak lživé je přísloví „komu karty v ruce šustí, toho štěstí neopustí“. V rámci historického vývoje lze vysledovat velmi nebezpečnou kombinaci karetní hry (tedy hazardní hry) a alkoholu. Ten totiž může u hráče a nejen hráče karet, otupět zbytky zdravého rozumu. A tak dochází k vzájemnému působení. Pod vlivem alkoholu dochází k prohrám, které samy o sobě jsou problémem, který vede opět k alkoholu atd. Výsledkem tohoto začarovaného kruhu bývá kombinovaná závislost, které se budu především věnovat v teoretické části předkládané práce.

Patologické hráčství je sociální problém sledovaný a zkoumaný z mnoha různých hledisek. Věnují se mu mnohé vědní obory. Sociologií, statistikou a psychologií počínaje, kriminalistikou a právní vědou konče. Současně lze s vývojem takového multioborového zkoumání a nesporně dosaženými výsledky, stoupá počet odborníků na erudované vědecké úrovni, kteří se věnují léčbě a prevenci závislostí včetně gamblingu a spojují tak dosavadní výsledky jednotlivých vědních oborů v konkrétní způsoby léčby a prevence. V této souvislosti nelze nezpomenout odborníka z nejvýznamnějších – MUDr. Pavla Nešpora CSc. a jeho práce z oblasti teoretické i praktické v oblasti problematiky patologického hráčství, včetně medializace této oblasti.

Dosavadní dosažené teoretické znalosti a výsledky v boji s gamblingem na straně jedné a stále nesporné konkrétní negativní dopady patologického hráčství zejména v sociální oblasti na straně druhé. Tak lze v zásadě identifikovat základní rámec pro stanovení cílů mé bakalářské práce. Tato předkládaná práce si neklade za cíl poměřovat se s teoretickou hloubkou prací vysoce profesionálních odborníků a jejich možnostmi zkoumání, včetně komplexního přístupu k mnoha relevantním statistickým údajům a v praxi v dosavadním působení ve zmiňovaném oboru. Naší snahou bude na konkrétních, byť dílčích zjištěných údajích z oblasti gamblingu, analyzovat, zda současný stav a způsoby boje a prevence

v této oblasti nemohou dostat nové impulsy, podněty a takové třeba vyvodit, případně definovat.

Cíle předkládané bakalářské práce lze tedy shrnout do následujících bodů:

1. V teoretické části vymežit a definovat teoretická východiska z oblasti různých druhů patologických závislostí v současné společnosti.
2. Charakterizovat gambling, jako negativní společenský jev, stanovit podmínky vzniku, včetně následné prevence a léčby patologického hráčství.
3. V praktické části zmapovat aktuální situaci v oblasti problematiky gamblingu na vybraném vzorku hráčů.
4. Ověřit, zda současný zjištěný stav praxe boje s hráčstvím a prevence hráčství odpovídá dosud publikovaným poznatkům v této oblasti a zjistit, zda zjištěné výsledky mapování odpovídají soudobým trendům boje s hráčstvím a jeho prevencí.
5. Zjištěné údaje sumarizovat a případně připravit jako dílčí výchozí materiál s možnými podněty a impulsy pro konkrétní zaměření dalšího působení zejména v oblasti prevence.

Společným znakem cílů naší práce by pak mělo být určité přiblížení jejích výsledků na nižší než ryze komplexní teoretickou úroveň tak, aby bylo možno s těmito výsledky konkrétně pracovat v rámci pomoci lidem, kteří se vinou gamblingu dostali do velmi obtížných životních situací.

TEORETICKÁ ČÁST

1 DRUHY PATOLOGICKÝCH ZÁVISLOSTÍ V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI

I závislosti mají svoji historii, přítomnost a budoucnost, svůj vývoj. Vždy jsou spojené s člověkem a jím vytvořenou společností na určitém stupni společenského vývoje. Jak se mění úroveň lidského poznání, jak se vyvíjí obecná vyspělost lidské společnosti, tak se mění i charakter závislostí v kvalitativním i kvantitativním měřítku. Současná společnost a zejména její překotný technický rozvoj zanechávají výraznou stopu v rozmanitosti výskytu závislostí a bohužel i v míře jejich rozšíření. Pro potřeby základního přehledu, můžeme návykové chování z laického hlediska označit jako nezvladatelné nutkání neustále opakovat své jednání bez ohledu na jeho dlouhodobé následky. V této souvislosti lze nyní dle našeho názoru obecně hovořit o těchto druzích závislostí:

Závislosti na činnostech

- závislost na práci /workoholismus/,
- závislost na TV, PC, Internetu,
- závislost na hrách /gambling/,
- závislost na nakupování /shopping/,
- závislost na sexu.

Závislosti spojené s poruchami příjmu potravy – bulimie a mentální anorexie

Závislosti na látkách

- závislost na kofeinu,
- závislost na nikotinu,
- závislost na lécích,
- závislost na alkoholu,
- závislost na těkavých látkách,
- závislost na jiných drogách a omamných látkách.

1.1 Abúzus

V podstatě jde o nadužívání, nebo škodlivé užívání látek, které nejsou v MKN výslovně vyjmenovány jako látky, které mohou vyvolávat závislost. Naprosto klasickým příkladem v této oblasti je nadužívání anabolických hormonů třeba v rámci cvičení v kulturistice. Patrně nejnebezpečnější skupinou jsou steroidy nazývané také anabolika. Jedná se v podstatě o mužské pohlavní hormony, nebo látky jím blízké. Zásadním znakem těchto látek je, že nemají okamžitý účinek na duševní stav, berou se spíše jako doping. Ovšem seznam zdravotních rizik, které s sebou přinášejí je poměrně velmi rozsáhlý. Např. vysoký krevní tlak, poruchy srdečního rytmu, poruchy srážlivosti krve, jaterní poruchy, zastavení růstu u dětí a dospívajících, oslabení imunitního systému, narušení vazivové tkáně, pokles tolerance glukózy. U mužů mohou tyto látky způsobit neplodnost, vypadávání vlasů, potíže při močení, zvětšení prostaty a růst prsou. U žen posléze mužský vzhled, poruchy menstruačního cyklu, zvětšování klitorisu, změna hlasu a zmenšení prsou. U obou pohlaví se zvyšuje riziko mozkové mrtvice. Společenská tolerance je v současné společnosti, dle mého názoru, asi v toleranční rovině, což znamená „škodí se sami sobě a ostatním to nevádí, nemá to žádné negativní doprovázející jevy, ať si dělá, co chce“ (Nešpor, Csémy, 1996).

1.2 Návykové chování ve vztahu k počítačům

Odhlédneme-li od rizik tělesných, jsou tu okolnosti, které mají blízko k návykovému chování. Jedná se o poměrně nový jev, závislý na technickém rozvoji v oblasti počítačové techniky. Mezi rizika tohoto návykového chování patří obecně jeho časová náročnost, kde nezbyvá čas pro základní životní angažmá jako péče o rodinu, zdravý životní styl, vztahy s partnerem atd. Konkrétní negativní projevy se soustřeďují v okruzích, které lze krátce charakterizovat jako workoholismus v případě, že počítač, potažmo Internet je zneužíván jako prostředek obživy. Dále okruh počítačových her, jehož riziko se dotýká zejména dětí. To se negativně odráží například v zanedbávání školy, zaostávání v sociálních dovednostech, nezdravý vývoj pohybového ústrojí a výskyt prvků násilí a riskování v rámci počítačových her, které se mohou odrazit v duševním vývoji mladého jedince. Dalšími negativními jevy jsou především možnosti využívání internetu k hazardním hrám, kde je zcela jasný přechod k patologickému hráčství, a dále problém internetové pornografie a s tím spojených problémů např. se zdravým vývojem dětí v sexuální oblasti,

jejich pornografií iniciované promiskuitě v sexuální oblasti, která může přerůst do problémů v oblasti pedofilie a tedy již trestné činnosti. Dalším konkrétním příkladem je propadnutí počítačovým hrám, kdy následný nedostatek času k jiným životním aktivitám vede k problémům jako je nezvládnání učiva u studentů, či rozpad do té doby harmonicky fungujících vztahů partnerských, ale i manželských.

Jako společný jmenovatel se však táhne všemi negativními jevy v této oblasti především nadměrná časová zátěž, zamezující téměř všem ostatním společensky žádoucím aktivitám snad krom spánku a i to je sporné. Kupodivu úroveň společenské tolerance je podle mého názoru až překvapivě velká, zvláště u tohoto návykového chování dětí. Rodiče i oběti jakoby se shodli na konstatování – „alespoň nezlobí a neдрží se nějaké party.“ V jakém omylu se utvrzují, zjistí velmi často až právě v okamžiku, kdy už je pozdě (Nešpor, 1999).

1.3 Návykové chování na sex

Málo známé, málo nebezpečné a zejména z medicínsko – psychologického pohledu poněkud diskutabilní, leč v odborné literatuře přesto uváděné je.

I zde se jedná o nesourodou skupinu lidí. Může se jednat o hypersexualitu u žen nazývanou nymfomanie, u mužů satiriáza ovšem může jít i o formu úniku před nevyřešenými problémy v jiných oblastech života. Je znám případ ženy, která při abstinenci drog, na kterých byla předtím závislá, trpěla depresemi, které mírnila sexem (Nešpor, 1999). V tomto okruhu návykového chování je však asi nejvíce diskutovaných, ne zcela vyhraněných okruhů. Vede se odborná diskuse například o tom, kolik sexu je přiměřeně a kolik už ne, odlišovat je zde třeba např. hypersexualitu od různých poruch sexuální identity, nebo sexuální preference. Nicméně přesto „nelze ovšem popírat, že nutkavý charakter sexuálně orientovaných myšlenek a opakované problémové chování v tomto směru působí často značné utrpení člověku a často i jeho okolí podobně jako je tomu u jiných forem návykového chování“ (Nešpor, 2007). Tato oblast však získala určitý dramatický nádech v souvislosti s rozšířením infekce HIV/AIDS a dalších sexuálně přenosných chorob.

1.4 Závislost na práci – workoholismus

Zásadním rozdělením v oblasti praktických konvencí je to, že na rozdíl např. od závislosti na alkoholu, nebo našim prvotním tématem, patologickým hráčstvím, tato „závislost“ není uvedena v MKN. Uvádíme ji proto, že představuje vážný problém s podobnými komplikacemi pro workoholika a jeho okolí jako u jiných návykových jednání. Konkrétní negativní jevy jsou podobné jako u návyku na počítače, či Internet, proto je nebudeme uvádět. Zajímavější je ovšem výčet typů závislostí na práci, které netvoří sourodou skupinu. Zde lze bez citace uvést typy tak, jak je uvádí americký profesor B. E. Robinson (In Nešpor, Pernicová, Csémy, 1999):

- a) urputný typ dřiče – práci se věnuje nadměrně a neustále, i když to nemusí být vhodné či potřebné;
- b) záchvatový typ – zde se porucha projevuje převážně, mezi záchvaty může docházet k apatii, nezájmu, útlumu nebo i zhroucení. Paradoxně je jasné, že takový typ nemůže podávat dlouhodobě vysoké výkony a jeho produktivita práce může být i nižší než u ostatních spolupracovníků;
- c) hyperaktivní typ s poruchami pozornosti – krom toho, že tento typ kolem sebe šíří zmatek a rozruch, zásadní negativita spočívá v tom, že často není schopen se soustředit a dokončit přesně daný úkol;
- d) typ pracovní labužník – patří sem lidé pedantští a perfekcionisté, věnující pracovním úkolům nepřiměřeně mnoho času a energie a postrádající schopnost nadhledu, jako šéfové mohou ostatním velmi znepríjemnit práci;
- e) typ opečovávač – velmi okázale se obětují tzv. pro blaho druhých, tím v nich často vzbuzují pocit viny a ve finále neprospívají sobě ani jiným;

I toto návykové chování má velmi vysokou míru tolerance ve společnosti. Je spíše oceňováno bez ohledu na často zničující důsledky pro jedince.

1.5 Patologické nakupování

Odbornou literaturou je někdy řazeno spíše k nutkavým poruchám a ani toto chování nenajdeme v MKN ani v klasifikaci Americké psychiatrické asociace. Někdy je řazeno spíše k návykovým a impulzivním poruchám, kam patří i patologické hráčství či kleptomanie. Ani terminologie není ustálená, někteří odborníci hovoří o nutkavém utrácení, jiní o nutkavém nakupování, nebo dokonce o závislosti na nakupování, jindy je zmiňováno jako oniomanie.

Výzkumy z této problematiky uvádějí, že ve vyspělých státech 2 až 10% dospělé populace má při nakupování nutkavé tendence. Tyto tendence bývají iniciovány z nejrůznějších důvodů. U mužů to může být vyrovnávání se s nízkým sebevědomím, jeho kompenzace nákupem např. výrazně chlapského oblečení, u žen zase nákupem šperků a oblečení. Chorobné nakupování patří k těm nemnoha návykovým problémům, kde ženy jasně převažují nad muži. Dalším charakteristickým rysem je, že chorobné nakupování probíhá v tazích (obdobně jako alkoholový tah) a také člověk, který tomu podléhá, velmi často jde do obchodu, aniž by přesně věděl, co jde koupit. Společenská tolerance není jednoznačná, avšak dochází zde velmi často k negativnímu následku v podobě zadlužování (Nešpor, Csémy, 1996).

1.6 Patologické poruchy příjmu potravy

V neposlední řadě do toho výčtu patří poruchy příjmu potravy. Klasickou se jeví zejména mentální bulimie. Jedná se o záchvaty přejídání a zároveň přehnanou kontrolu tělesné váhy, které vedou k aplikaci krajních opatření, aby došlo ke zmírnění tloušťku vyvolávajícímu účinku požití potravy. Tuto poruchu lze pokládat za následek trvající mentální anorexie. Klasickými atributy mentální bulimie můžeme vyjádřit ve třech okruzích:

- a) člověk se neustále zabývá jídlem, dochází k neodolatelné touze po jídle a přejídání s konzumací velkých dávek jídla během krátké doby;
- b) souběžně je zde snaha potlačit účinek jídla na váhu a to jedním nebo i více způsoby jako například vyprovokované zvracení, neužívání projímadel, střídavé období hladovění, užívání některých léků jako jsou anabolika nebo anorektika.
- c) psychopatologie spočívající v chorobném strachu z tloušťky;

Mentální bulimii je možno pokládat za následek trvající mentální anorexie, i když může dojít i k opačnému pořadí. Může se zdát, že původně anorektická pacientka se lepší následkem zvýšené váhy a eventuálně i návratem menstruace, avšak zhoubný vzorec přejídání s následným zvracením se pak ustálí. Opakující se zvracení může vyvolat poruchy elektrolytů a tím i tělesné komplikace jako epileptické záchvaty, srdeční arytmii nebo svalovou slabost a další značný úbytek váhy (Nešpor, 2007). Elektrolyty v této souvislosti jsou některé prvky, jako sodík a draslík, potřebné ke stavbě buněk v lidském těle a jejich normálnímu fungování. Vlivem překotné dehydratace se nezdravě snižuje jejich výskyt v organismu.

1.7 Patologické hráčství – gambling

Patří do kategorie návykových a kompulsivních poruch. Tato porucha spočívá v častých opakovaných epizodách hráčství, které dominují v životě subjektu na úkor sociálních, materiálních a pracovních závazků a hodnot. Jedná se o intenzivní a nutkavou touhu hrát, kterou nelze ovládnout. Mezi základní znaky gamblingu lze zařadit neschopnost hráče odolat hře i když si je vědom, že tato činnost je společensky odsuzovaná, a přináší mu řadu problémů ve vícero oblastech. Tento znak má stupňující se tendenci, kdy hráč nejen není schopen hrát s mírou, ale potřebuje hrát se stále zvětšujícími se částkami. Další znak tkví v tom, že nutkání ke hře je spojeno s vnitřním napětím a tento pocit tenze se snižuje až v okamžiku, kdy začne hra. Současně je hráč stále zaujat myšlenkami na hru a její další varianty. Posledním ze základních znaků gamblingu je pocit příjemného vzrušení a uspokojení hráče při hře. Čím větší hazard, čím větší riziko ztráty nebo výhry, tím větší vzrušení hráč prožívá. Ovšem po hře se často cítí nepříjemně, má výčitky svědomí, lituje toho, co udělal, avšak ani příště nedokáže odolat. Lze zde uvést ještě jeden znak, provázející gambling zejména v jeho rozvinutém stadiu. Tím je fakt, že v případě patologického hráčství nejde jen o hru jako aktivitu, ale o hru jako předpoklad zisku, výhry. Jedině, u něhož se závislost na výhře stává dominantním motivem, definuje potřeba rychlého zbohatnutí bez vynaložení vlastního úsilí. Potřeba získat rychle hodně peněz bývá zvýšená, zatímco rozumová korekce je snížena. Hráč si nepřipouští, že pravděpodobnost velké výhry je mizivá (Nešpor, 1999).

Tím lze ukončit jakýsi úvodní obecný přehled, abychom měli jasnější vhled do základní problematiky a mohli se věnovat úžeji gamblingu, tedy patologickému hráčství jako zásadní náplni této práce.

2 PROBLEMATIKA PATOLOGICKÉHO HRÁČSTVÍ

Velmi stručně lze patologické hráčství označit jako opakující se hráčské epizody, které převládají na úkor sociálních, materiálních, rodinných a pracovních hodnot a závazků. Jasným diagnostickým vodítkem je především opakující se hráčství navzdory nepříznivým důsledkům ve výše uvedených oblastech (Nešpor, 2007).

2.1 Závislost a důsledky závislostního chování lidí

Z obecného hlediska lze konstatovat, že mnohé lidské činnosti jsou považovány za běžné, nebo dokonce sociálně žádoucí, avšak pouze tehdy, pokud je člověk koná v očekávaném místě a v očekávaném rozsahu. Pokud se vymknou kontrole, mohou se změnit v patologickou variantu. V takovém případě nejde ani o obsah činnosti jako o její přiměřenost a schopnost ji přijatelným způsobem ovládat. Ostatně v podstatě každý člověk pracuje, chodí nakupovat, občas si zahraje karty nebo jinou hru. Ale malá skupina lidí trpí neovladatelným puzením k nakupování, k hazardní hře nebo nedokáže odolávat jiným impulsům. Všechny poruchy tohoto typu vykazují tři základní znaky:

- a) neschopnost odolat impulsu nebo pokušení, přestože člověk ví, že toto jednání je nežádoucí a má negativní následky;
- b) jednání tohoto typu předchází postupně narůstající napětí, které nelze eliminovat nebo snížit jinak, než určitým činem;
- c) jednání je spojeno s pocitem uspokojení, člověk po něm vědomě touží, později si je sice může vyčítat, ale ani příště nebude schopen odolat (Smolík, 1996).

V této souvislosti lze vysledovat zajímavé zjištění, které však zejména v odborné např. medicínské, psychiatrické, psychologické či sociologické rovině má zcela zásadní význam a je důležité je zde uvést. „Syndrom závislosti je skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více.“ (Nešpor, 2007). Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti je touha, často velmi silná, někdy přemáhající, brát psychoaktivní látky, (které mohou, avšak nemusí být lékařsky předepsány) alkohol nebo tabák. Návrat k užívání látky po období abstinence často vede k rychlejšímu znovuobjevení jiných rysů syndromu, než je tomu u jedinců, u nichž se

závislost nevyskytuje. Definitivní diagnóza závislosti by se obvykle měla stanovit pouze tehdy, jestliže během jednoho roku došlo ke třem nebo více z následujících jevů:

- a) silná touha nebo puzení užívat látku;
- b) potíže v sebeovládání při užívání látky, a to pokud jde o začátek a ukončení nebo o množství látky;
- c) tělesný odvykací stav: Látka je užívána s úmyslem zmenšit příznaky vyvolané předchozím užíváním této látky, případně dochází k odvykacímu stavu, který je typický pro tu kterou látku. K mírnění odvykacího stavu se také někdy používá příbuzná látka s podobnými účinky;
- d) průkaz tolerance k účinku látky jako vyžadování vyšších dávek, aby se dosáhlo k účinku původně vyvolaného nižšími dávkami (jasné příklady lze nalézt u jedinců závislých na alkoholu a opiátech, kteří mohou brát denně takové množství látky, které by zneschopnilo nebo i usmrtilo uživatele bez tolerance);
- e) postupné zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů ve prospěch užívané psychoaktivní látky a zvýšená množství času k získání nebo užívání látky, nebo zotavování se z jejího účinku;
- f) pokračování v užívání přes jasný důkaz zjevně škodlivých následků: poškození jater nadměrným pitím, depresivní stavy vyplývající z nadměrného užívání látek nebo toxické poškození myšlení. (Nešpor, 1999)

Na základě výše uvedených informací lze vysledovat, že závislost například na práci – workoholismus, nebo na internetu ale i patologické hráčství nebo nestřídmé požívání projímadel není závislostí v pravém slova smyslu. Není možné však nevidět, že uvedené druhy návykového chování mají se závislostí určité společné rysy. Aby mohlo dojít ještě k detailnějšímu rozlišení, popíšeme základní a zásadní znaky závislosti, které uvádějí nejznámější odborníci z této oblasti, např. Karel Nešpor, či Ladislav Csémy.

2.2 Projevy závislosti a charakteristika závislostního chování

1. Silná touha nebo puzení užívat látku (craving - bažení)

Projevuje se nálezy na mozku respektive aktivací jeho částí, oslabením paměti, prodlužováním reakční doby mozku, zhoršuje se postřeh, zvýšení tepové frekvence srdce, vyšší aktivita potních žláz a snížení kožní teploty a vyšší slinění u závislých na alkoholu.

2. Zhoršení sebeovládání

Projevuje se zhoršeným sebeuvědomováním vlastních emocí, nadměrnou únavou a dlouhodobým vyčerpáním, častější recidivou ve vysoce rizikovém prostředí a projevy úzkosti.

3. Somatický (tělesný) odvykací stav

Zde se projevují tělesné příznaky dle jednotlivých druhů návykových látek a různých syndromů odvykání. Pro ilustraci jsme vybrali následující:

Alkohol – bolesti hlavy, pocení, zrychlený tep nebo vyšší krevní tlak, zvracení, přechodné halucinace, psychomotorický neklid, nebo pocit slabosti, nespavost.

Heroin – slzení, zívání, výtok z nosu, bolesti svalů nebo křeče, husí kůže a opakované pocení, křeče v břiše, rozšíření zornic, touha po opiátu.

Marihuana nebo hašiš – úzkost, podrážděnost, třesy rukou, pocení a svalová slabost.

Sedativa a hypnotika – letargie a únava, zvýšená chuť k jídlu, bizarní a nepříjemné stavy.

4. Růst tolerance

Projevuje se zásadně tím, že buď k dosažení stejného účinku je třeba stále vyšších dávek, nebo že stejné dávky mají stále nižší a nižší účinek.

5. Zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů

Projevuje se zásadně v důsledku zvýšené spotřeby času na získání, užívání látky a zotavení se z jejího účinku. U tohoto znaku hraje jednoznačně zásadní roli fenomén času, kde u rozvinuté závislosti lze vysledovat, že získávání, aplikace a zotavení zabírá téměř veškerý čas.

6. Pokračování v užívání přes jasný důkaz škodlivých následků

Zde je důležité, že uživatel musí být informován o škodlivosti, např. o poškození jater u alkoholismu a přesto pokračují v užívání alkoholu.

Z toho, co zde bylo uvedeno, vyplývá, že patologické hráčství není klasickou závislostí a v rámci MKN se řadí mezi „Návykové a impulzivní poruchy“. K tomu dodává K. Nešpor, že „Je zajímavé, že v předchozí verzi Mezinárodní klasifikace nemoci se tato diagnostická jednotka vůbec neobjevovala, kdežto Americká psychiatrická asociace ji mezi duševní poruchy zařadila již v roce 1980, tedy zhruba o 10 let dříve“ (Nešpor, 2007).

Abychom tedy jasně stanovili, jak se dívá na patologické hráčství Světová zdravotnická organizace (WHO) dle MKN je třeba splnit tyto čtyři body:

1. Během období nejméně jednoho roku se vyskytnou dvě nebo více epizod hráčství.
2. Tyto epizody nejsou pro jedince výnosné, ale opakují se přesto, že vyvolávají tíseň a narušují každodenní život.
3. Jedinec popisuje silné puzení ke hře, které lze těžko ovládnout, a hovoří o tom, že není schopen silou vůle hře odolat.
4. Jedinec je zaujat myšlenkami a představami hraní a okolnostmi, které tuto činnost doprovázejí. (Zdroj: MKN-10)

Pro úplnost je ještě nutno uvést, že hráčství a sázkařství se neřadí mezi duševní poruchy, ale do skupiny faktorů ovlivňujících zdraví a kontakt se zdravotnickými zařízeními.

Podíváme-li se, jakým způsobem je definováno patologické hazardní hráčství Americkou psychiatrickou asociací, mohli bychom s jistotou konstatovat rozdíly mezi závislostmi a patologickým hráčstvím, kdy tato asociace spatřuje v patologickém hráčství trvajícím a opakujícím se nepřizpůsobivé chování ve vztahu k hazardní hře a to zejména naplněním následujících znaků:

1. Hráč se zaměstnává hazardní hrou (např. znovu prožívá minulé zážitky související s hazardní hrou, plánuje další hazardní hru, uvažuje o tom, jak si opatřovat prostředky k další hazardní hře).
2. Aby hráč docílil žádoucího vzrušení, musí zvyšovat množství peněz vkládaných do hazardní hry.
3. Opakovaně a neúspěšně se pokoušet hazardní hru ovládat, redukovat nebo s ní přestat.
4. Pokud se hráč pokouší snížit hazardní hru nebo s ní přestává, cítí neklid a podrážděnost.
5. Používá hazardní hru jako prostředek, jak uniknout problému nebo mírnit dysforickou náladu, tedy pocit bezmocnosti, viny, úzkosti nebo deprese.

6. I po ztrátě peněz při hazardní hře se hráč následující den k hazardní hře vrací, aby je vyhrál zpět.
7. Hráč lže rodině, příbuzným i lékařům a jiným lidem, aby tak zakryl rozsah svého zaujetí hazardní hrou.
8. Hráč se provinil proti zákonu činy jako padělání, podvody, krádeže nebo zpronevěry kvůli hazardní hře.
9. Hráč ohrozil nebo ztratil kvůli hazardní hře signifikantní vztahy, zaměstnání, vzdělání nebo i kariéru.
10. Hráč se spoléhá na druhé, aby mu poskytovali finanční prostředky a mírnili tak zoufalou finanční situaci, do které se dostal kvůli hazardní hře.

Nelze přehlédnout, že i přes nezařazení patologického hráčství mezi závislosti dle MKN, lze vysledovat některé podobnosti se známkami závislosti, jakými jsou např. zvýšené množství času, které návykový problém – patologické hráčství zabírá, dále zvyšování tolerance, zhoršené sebeovládání, odvykací stavy a pokračování i vzdor zřetelně škodlivým následkům. Z toho tedy lze odvodit, že patologické hráčství, ačkoliv to není závislost v pravém slova smyslu, má se závislostmi mnoho společných rysů.

Nebylo by jistě úplně správné, neuvést ještě další návykové duševní poruchy, se kterými je možné se setkat v běžném životě a které v některých případech disponují podstatně větší společenskou tolerancí, než je patologické hráčství, např. workoholismus, nebo návyk na počítač či Internet. V následujících částech se tedy budeme zabývat jednotlivými oblastmi se stručnou charakteristikou, či charakteristickým příkladem.

3 ZÁKLADNÍ POJMY TÝKAJÍCÍ SE PROBLEMATIKY GAMBLINGU

3.1 Hazardní chování

Tímto pojmem je třeba rozumět takový způsob lidského chování, jehož strategie spočívá v uplatňování a preferenci rizikového rozhodování. Současně je značně potlačována zodpovědnost. Určitým vnějším motivem hazardního chování je možnost získání jednorázové odměny či výhody. Vnitřní motiv je představován emocionálně zesíleným sklonem k soutěživosti, potřebou uspokojení rizika, v extrémních případech (patologických) formou exhibicionismu.

Sklon k hazardu je do jisté míry individuálním rysem, který může nabýt charakteru afektivní, rozumově nekontrolovatelné složky jednání člověka, tedy hráčské vášně.

3.2 Hazardní hry

Jsou hry, při nichž výlučně nebo převážně rozhoduje náhoda, nikoliv hráčská dovednost. Obvykle se hraje o nepřiměřené částky nebo vklady. Hrají se hlavně ve velkých společenských střediscích.

Hranice mezi hazardní a nehazardní hrou je velmi neostrá. Tatáž hra může být hazardní, hraje-li se o peníze, a nehazardní, hraje-li se jen tak.

Hazardní hra způsobí spoustu problémů i lidem, kteří na ní závislí nejsou a podobně jako u alkoholu a drog může vést k chorobnému návyku.

Při hazardní hře si hráč kupuje možnost peněžní nebo jiné hmotné výhry. Právě peníze hrají významnou úlohu při rozvoji patologického hráčství. Spolu totiž vytvářejí bludný kruh hazardní hry, rostoucích problémů, před kterými hráč uniká k další hazardní hře, přinášející další problémy, další hazardní hry.

3.3 Hazardní hráčství

Hazardní hráčství vyjadřuje nezvládnutelný životní styl. Hazardní hráč potřebuje vzrušení, potřebuje se zajímavě projevat, potřebuje k životu hazard. Je to více méně porucha osobnosti. Zatím co patologickému hráči o peníze vlastně nejde.

3.4 Patologické hráčství

Patří do kategorie kompulzivních poruch, což znamená podlehnutí okamžitému nápadu. Hráčství je především mužská záležitost. Biologicky souvisí tato porucha s hospodařením s nervovým přenašečem serotoninu v oblasti mozku. Patologické hráčství je stav mnohem připomínající závislost na alkoholu či jiných návykových látkách.

MKN u nás platná definuje patologické hráčství jako poruchu, jež spočívá v často opakovaných epizodách hráčství, které dominují v životě subjektu na úkor sociálních, materiálních, rodinných a pracovních hodnot a závazků. Lidé trpící touto poruchou mohou riskovat své zaměstnání, velmi se zadlužit a lhát nebo porušovat zákon, aby získali peníze nebo unikli placení dluhů.

Hráči popisují intenzivní a nutkavou touhu hrát, kterou lze těžko ovládnout, spolu se zaujetím myšlenkami a představami hraní a okolnostmi, které tuto činnost doprovázejí. Toto zaujetí a nutkavá touha se často zvyšuje v obdobích, kdy je život stresující.

K diagnostickým vodítkům patří trvale se opakující hráčství, které pokračuje a často i vzrůstá přes nepříznivé sociální důsledky, jako je zchudnutí, narušené rodinné vztahy a rozvrat osobního života.

4 PODMÍNKY VZNIKU PATOLOGICKÉHO HRÁČSTVÍ

4.1 Gambling

V úvodu této kapitoly je nejprve nutné zdůraznit, že u každého pozdějšího gamblera je proměna hráče na gamblera postupná a individuální. Prvotním motivem návštěvy herny může být zvědavost, dokonce někteří běžní návštěvníci restaurací se setkali s hracími automaty až poté, co do „jejich“ restaurace automaty instalovali. Takže potencionální hráči nešli k automatům, ale automaty šly k běžným návštěvníkům. Toho jsou si samozřejmě podnikatelé s hracími automaty vědomi, právě tak, jako rozdílů mezi instalováním automatů do různých pohostinských zařízení a heren v takřka anonymním městě a na venkově. Ve městě navštěvují ona zařízení stálí hosté v menším měřítku a lze zde hrát v podstatě anonymně, kdežto na menších vesnicích je anonymní hraní téměř nemožné. Také představy o morálce se promítají rozdílně do přístupu okolí k hráčům na vesnici a ve městě. Těsné rodinné vztahy venkova také daleko dříve iniciují pomoc z okolí možného hráče a velmi brzy je varován před možnými následky. Přesto i zde je začátek pouze nenápadný, snaha vyzkoušet nové a neznámé. Následuje pak třeba zvědavost, snaha o bezpracný zisk a až opakovanými kontakty s automaty, ruletami nebo jinými formami hazardu přichází tendence hrát pro hru samotnou a pro pocity, které vyvolává. Nejčastěji se pozdější gambleři rekrutují ze dvou základních skupin. Tyto skupiny jsou determinovány příčinami hraní. První skupina jsou hráči, kteří vyhledávají příjemné pocity vzrušení, napětí, euforie, vítězství, naděje na zbohatnutí a dobrodružství. Druhá skupina pozdějších hráčů chtějí primárně zahnat nudu nebo překonat špatnou náladu a nepříjemné psychické stavy při překonávání nějakých těžkostí nebo problémů a neumí lepším způsobem naplnit svůj momentální život. Někdy dochází i ke kombinaci obou skupin. Faktory podmiňující vznik patologického hráčství se ovšem nedají zcela přesně vymezit. Ukazuje se totiž, že téměř vždy jde o celý komplex nejrůznějších faktorů a činitelů, které se vzájemně doplňují a podmiňují a v konečném důsledku napomáhají, ba přímo vedou ke vzniku patologického hráčství. Na vzniku gamblingu se tak podílejí psychické, fyzické, rodinné a sociální problémy, problémy v partnerských vztazích, ve škole, ve vztazích mezi rodiči a dětmi a svou úlohu zde hraje konkrétní a aktuální psychický stav jednotlivce. Ať už jsou podmínky vzniku gamblingu seberozičnější, mají společný vzestup podobně jako alkohol, či drogy a i hazardní hra může vést a vede ke vzniku chorobného návyku.

4.2 Fáze výher

Občasné hraní ještě nepřináší problémy, hráč pouze doufá ve své fantazii ve velkou výhru. Paradoxně tím myšlením, které vývoj hráče v patologického hráče značně urychluje, je velká výhra sama. Jednak se hráč snaží velkou výhru zopakovat, zvyšuje sázky, a jednak vlivem úspěchu získává naprosto neopodstatněný optimismus, hrál-li ve společnosti, uchyluje se do samoty a v té uvádí, že vyhrál, ač to nemusí a často není pravda.

4.3 Fáze prohrávání

Zde se ve většině případů jedná už o patologické hráčství. Hráč myslí jen na hru a nedokáže přestat. Období proher může střídát s pokusy o regulaci či konec hry, ale nedaří se to. Často si půjčuje, splácení odkládá a půjčuje si více a více. Je neklidný, podrážděný a uzavřený. Zanedbává své zdraví a přestává splácet dluhy.

4.4 Fáze zoufalství

Tady je už pověst osoby nenávratně poškozena. Rodina je v rozvratu, soudní jednání, ať už o rozvodu nebo o vracení peněz z dluhu, přátelé se odvrátili a hráč je na všechno sám. Stále více času tráví hrou nebo fantaziemi o ní a o výhrách. Jsou u něj zcela zřejmé tendence obviňovat ze svého neštěstí jiné, lituje se, propadá depresi. I když má výčitky svědomí, bez konkrétních kroků ke změně mu nepomáhají, naopak prohlubují krizi až k naprosté panice. V této fázi se hráč může dopouštět i závažných trestných činů jako krádeží, zpronevěr, podvodů ale i loupeží a loupežných vražd. Rodina je rozpadlá, někteří uvažují o sebevraždě. Někteří hráči se snaží uniknout k alkoholu nebo jiným návykovým látkám. To situaci ještě zhoršuje. Tato fáze je skutečným dnem celé situace.

4.5 Trestná činnost spojená s gamblerským

Trestná činnost provázející gambling je jednou z krajních reflexí důsledků gamblingu. V posledních letech byl zaznamenán strmý nárůst nápadu této trestné činnosti. Krom negativních důsledků patologického hráčství v oblasti rodiny, zaměstnání, majetku, mezilidských vztahů, rozpadu osobnosti a dalších důležitých hodnot je zvyšující se úroveň četnosti trestné činnosti spojené s gamblingem alarmující. V důsledku primární ztráty zaměstnání, rodinného zázemí, přátel i osobního majetku, je hráč stále více konfrontován

s neřešitelným rozporem mezi ztrátou dostupných finančních zdrojů a stále zvyšujícími se nároky na vklady do hry. Toto dilema pak může přecházet do zdánlivé nutnosti opatřit si finanční prostředky ke hře za každou cenu. Tedy i způsobem společností netolerovaným – trestnou činností. Způsoby získávání finančních prostředků na hru nezákonným způsobem zahrnují zejména krádeže, podvody, zpronevěry, méně častá je trestná činnost násilná, i když ani ta už není úplnou výjimkou, jak o tom vypovídá růst nápadu loupeží, či loupežných vražd. Zvláště udivující je však v této souvislosti fakt, že relativně klesá objem finančních prostředků, pro které je pachatel – gambler, ochoten užít násilí, aby je získal. Jinak řečeno je udivující, že se najde gambler schopný zabít pro pár stokorun. Tuto oblast trestné činnosti provázející gambling lze ovšem označit jako primitivně spontánní, tedy bezprostředně a méně kvalifikovaně uskutečňovanou, kdy pachatel okamžitě uspokojí své bažení po další hře přímočarým a často nepromyšleným činem. Vlivem této nepromyšlenosti však naštěstí bývá takový pachatel brzo vypátrán a podíl objasňenosti takových činů je relativně velký. Další oblastí trestné činnosti spojené s gamblingem jsou ovšem trestné činy, které lze označit jako vysoce kvalifikované. Jedná se zejména o zapojení gamblerů do řetězce pěstitelů, výrobců, překupníků a distributorů drog, nebo do organizovaných skupin pašeráků např. pohonných hmot apod. Tato trestná činnost vyžaduje vyšší míru organizovanosti, intelektu a osobnostních vlastností, proto do ní nejsou obvykle zapojeni tzv. úplní zoufalci ale spíše gambleři s vysokým intelektem a vzděláním. Tato trestná činnost se hůře objasňuje a spojení s patologickým hráčstvím se ukazuje až tzv. ex post, tedy až při zkoumání motivů jednotlivých pachatelů. Negativní rysem je výše způsobené škody, vedlejší následky např. u uživatelů drog, relativně pozitivní je neužívání násilí včetně útoků na život obětí.

4.6 Léčba

Základním východiskem léčby patologického hráčství je konstatování, že cílem léčby není kontrolovaná hazardní hra, ale absolutní abstinence. Od této konstatace se pak odvíjí celý proces léčby, který je velmi namáhavý, často velmi zdlouhavý a vyžadující silnou vůli léčeného jedince a pokud možno spolupráci rodiny, přátel a okolí. Aby bylo možné vůbec léčbu zahájit, je třeba primárně zjistit motiv léčeného proč gamblingu podlehl a nabídnout mu novou motivaci k absolutní abstinenci hry. Nutným předpokladem je fakt, že pacient sám chce být léčen a vyléčen. Pokud tomu tak je, lze ho následně pouze inspirovat a

usměrňovat, aby sám na sobě tvrdě pracoval. K efektivnímu způsobu léčby patologického hráčství se používají postupy, které lze aplikovat jak v rámci ústavní, tak i ambulantní léčby.

Jedná se o poskytování relevantních informací a osvojování si relevantních dovedností. Mezi tyto techniky léčby patří v zásadě určitá doporučení klientovi. Tato doporučení se zejména týkají nutnosti vyhýbat se byť i kontrolované hře, či prostředí, kde se hraje. Doporučení, aby klient u sebe nenosil větší obnosy peněz, aby si našel méně stresující zaměstnání, aby žil pravidelným životním stylem, aby se vyhýbal alkoholu, jako možnému spouštěči opětovného hraní a bažení po hře. V neposlední řadě by si měl klient vytvořit racionální přístup ke svým eventuelním dluhům, vytvořit si splátkový kalendář a vyhnout se chaotickému splácení dluhů.

Další technikou léčby je posilování motivace pro tzv. normální život a hlavně zásadní zpochybnění očekávání, týkajících se hazardní hry. Třeba poukazem na to, aby si ujasnil, co do této doby do hry vložil a co mu přinesla.

Velký význam má technika obnovování dovedností klienta pro tzv. všední život. Sem patří například schopnost bezpečně zvládat negativní emoce, dovednost rozhodování v různých životních situacích a dovednosti týkající se organizace času a životního stylu.

Zajímavou technikou léčby jsou svépomocné skupiny, u nás však ještě málo rozšířené. Pro představu, tyto skupiny pracují na podobném principu jako svépomocné skupiny léčených alkoholiků při skupinových terapiích a následných setkáváních po skončení léčby.

Rodinná nebo manželská terapie zapojuje do léčby rodinu a nejbližší, kteří často v období klientova patologického hraní trpěli a jsou obdobně jako klient stigmatizováni a též potřebují pomoc.

Důležitým aspektem léčby patologického hráčství je možná souběžná léčba problémů s alkoholem, či jinými návykovými látkami, neboť tyto zásadně oslabují sebekontrolu a umožňují tak vznik recidivy.

Léčbou patologického hráčství se ve svých pracích zabývá více autorů, avšak jednotlivé techniky léčby nejlépe pro potřeby této práce popsal K. Nešpor v publikaci „Návykové chování a závislost“ (Nešpor, 2007).

Léčba patologického hráčství by neměla být podceňována společností i hráči samými, neboť jak uvádějí některé prameny, až tři čtvrtiny léčených vykazují znatelné zlepšení a malé procento recidivy.

5 GAMBLING JAKO NEGATIVNÍ SPOLEČENSKÝ JEV

5.1 Patologické hráčství

Dříve než budou uvedeny obecné negativní společenské dopady gamblingu, je třeba stanovit, jaké druhy gamblingu jsou známy. V této části své práce je uvádíme proto, že společenské negativa gamblingu mohou záviset mimo jiné i na jeho druzích a ostatně nebyla v této práci ještě příležitost je pojmenovat a charakterizovat.

Zásadním negativním rysem gamblingu je na rozdíl od jiných negativních společenských jevů jeho prvoplánová „nevinnost“. Vždyť co je na tom zahrát si občas o sirky, ostatně se říká, kdo si hraje, nezlobí a hra je přeci naprosto přirozenou lidskou všeobecně rozšířenou činností. Každý si někdy hraje nebo hrál. I onen moment přechodu mezi hrou a hazardní hrou je očima hráče někdy sotva postřehnutelný. V podstatě ať už v jakémkoli druhu hry je tento rozdíl patrný v okamžiku, kdy si hráč kupuje možnost výhry. Nejlépe lze tento rozdíl ukázat na rozdílu mezi zábavními a výherními automaty. Zatímco u zábavních automatů si hráč kupuje čas, u výherních si kupuje možnost výhry. Z toho lze vyvodit, že základním rysem hazardní hry ať už jakékoliv je, že si hráč kupuje možnost výhry ať už peněz nebo majetku, od sirky až po osobní automobil nebo závratnou částku.

5.2 Automaty a kasina

V základním dělení jde o zábavní nebo výherní automaty. Výherní jsou pro práci aktuální, dělí se na lehké a těžké, dle výše vkladu a adekvátně možné výše výhry. Iluzornost netkví jen v tom, že pro jednoho hráče může být i malá prohra pohromou, ale zejména v tom, že jsou veškeré automaty postaveny na výhru majitele, tedy toho, kdo je instaluje.

U zábavních automatů je společenská nebezpečnost zdánlivě malá, ale například děti, které u nich tráví nezdravě dlouhou dobu, zanedbávají školu, nevytvářejí si dovednosti v mezilidských vztazích a mohou celkově zaostávat za svými vrstevníky.

V našich poměrech méně rozšířená a zdánlivě méně nebezpečná hra je ruleta nebo obdobné hry, v nichž ovšem u nás zase tolik lidí majetky neprohrává. Jejich specifická a charakteristická nebezpečnost tkví v tzv. nastartování chorobného návyku na hraní s možnou velkou výhrou.

5.3 Sportovní sázky

U nás více rozšířené až v poslední době. Je to méně nebezpečná forma hazardní hry. Jen velmi malý okruh lidí například vsadí na koně nebo na výsledky sportovních zápasů v takovém rozsahu, aby přišel úplně o vše, nebo aby riskoval takové částky. Negativní variantou sázení je však sázení po internetu. Nebezpečnost takového sázení tkví hlavně v tom, že sázky jsou realizovány z pohodlí domova, hráč nemusí nikam chodit, nevidí peníze mizející v rukách bookmakerů, nemusí se osobně angažovat na místě samém a zůstává v anonymitě domova a počítačové sítě. Nemenším nebezpečím je také fakt, že internet nerozeznává věk a při troše neopatrnosti rodičů se sázení mohou věnovat i děti, jejichž schopnosti rozpoznat v první sázce nebezpečí jsou naivně malé.

5.4 Karetní hry a hra v kostky

Dělí se stejně jako automaty na hazardní a nehazardní. Jejich nebezpečnost tkví také v tom, že bývají velmi často provázeny požíváním alkoholu. Řada lidí je nebere jako hazardní hru, pouze jako společenskou hru.

Hru v kostky uvádíme pro úplnost. V podstatě se jedná o starobylou formu hazardní hry.

5.5 Skořápký

Klasický případ úspěšného boje s hazardními hrami. Jak rychle se po sametové revoluci v ulicích objevili skořápkáři a případy, kdy zejména naivnější jedinci, kteří si přijeli do většího města např. pro televizi nebo auto a odjížděli bez televize i bez peněz, tak rychle až na výjimky zase zmizeli.

Zde se, dle našeho názoru ojediněle, velmi pozitivně podílely na boji proti hazardu i média a to zejména zveřejňováním katastrofálních proher jednotlivců, pátráním a zveřejňováním organizace podvodů skořápkářů a zveřejňováním míst, kde působí.

5.6 Negativní jevy a jejich dopad doprovázející gambling

Často závisí na stupni rozvoje závislosti na hře a fázi, ve které se hráč nachází dle toho, co jsme uvedli v předchozí kapitole. Logicky se nejvíce projevuje ve fázi zoufalství. Tyto negativní jevy lze definovat z více hledisek, poměrně nejcharakterističtější negativa lze vysledovat v těchto oblastech:

- a) zaměstnání a práce
- b) přátelé a známí
- c) porušování obecně uznávaných zásad a zákonů
- d) souvislosti s některými dalšími závislostmi
- e) změna osobnosti hráče

a) oblast zaměstnání

V důsledku zejména časové zaneprázdněnosti, nebo změny v osobnostních rysech dochází k ohrožení profese. Zhoršuje se motivace k práci a následně i pracovní výkon. Často dochází k úplné ztrátě zaměstnání.

b) oblast rodiny, přátel a známých

Vlivem nedostatku prostředků pro rodinu, nedostatku zájmu o rodinu, nedostatku času dochází k zásadnímu narušení mezilidských vztahů, odcizení a posléze často k rozvodu. Hráč zůstává osamocen bez zázemí a prostředků, bez komunikace s blízkými osobami.

c) porušování zásad a zákonů

Vlivem nedostatku prostředků se hráč zprvu zadlužuje, dluhy nedokáže splácet, a protože jeho náchylnost k hraní trvá, půjčuje si u stále širšího okruhu lidí, neplní sliby o splácení. Později, když už mu nikdo nehodlá půjčit, pod tlakem nedostatku prostředků se může dopouštět činů, které lze označit jako trestné. Např. drobné krádeže, podvody, zpronevěry. V nejkrajnějších případech dochází i k násilné trestné činnosti, loupežím či loupežným vraždám.

d) souvislosti s některými dalšími závislostmi

Velmi často dochází při gamblingu k souběhu se závislostmi na alkoholu, v některých případech i na drogách. Zejména v něm hráči utápí své opakované prohry, aby se tak vyhnuli realitě. Pro tuto práci má takový souběh velmi důležitou roli. Už zde můžeme konstatovat, že zejména vlivem proher a z toho plynoucích finančních problémů a dopadů ostatních negativních jevů doprovázejících gambling, dochází k závislosti na alkoholu velmi často.

e) změna osobnosti hráče

V souvislosti se zhoršováním postavení hráče v dříve uvedených sociálních oblastech, tak jak jsme uvedli, dochází ke změnám v oblasti psychiky hráče. Vlivem kontinuálních depresí se postupně rozpadají základní osobnostní charakteristiky hráče, dochází zejména k emoční oploštěnosti, k nárůstu bezohlednosti, ztrátě zájmu o blízké lidi. Současně dochází k poruchám autoregulace chování a sebehodnocení. Toho klasickým příkladem je obviňování ostatních z vlastní špatné situace (Nešpor, Csémy, 1996).

6 PREVENCE A LÉČBA

6.1 Prevence patologického hráčství

Nejpodstatnější konstatování celé této části je asi toto: Cílem léčby není kontrolovaná hra, skutečným a jedině možným cílem je absolutní abstinence od hry. Karel Nešpor ve své knize „Hazardní hra jako nemoc“ si odpovídá sám na otázku „Je lepší nehrát vůbec nebo hrát jenom trochu?“ „Rozhodně je lepší nehrát vůbec.“ Tím, že přestanete hrát, nic neztratíte – ani čas, ani peníze, ani pověst ani zdraví tělesné nebo duševní. Je to bez rizika (Nešpor, 1994).

Aby mohlo dojít k léčbě gamblera, je třeba podřídit terapii zejména pochopení jeho motivu ke gamblerství a nabídnout mu motivaci k znechucení hry. V odborné literatuře jsou jako motivy gamblerství uváděny určité nepravdivé iluze, kterým hráč podléhá. Na prvním místě lze uvést iluze o rychlém zbohatnutí (Nešpor, Pernicová, Csémy, 1999).

Tato iluze je základem každé hazardní hry. Jak už jednou řečeno, paradoxně právě výhra působí na gamblera jako infekce na otevřenou ránu. Každá výhra chorobné hráčství zhoršuje. Po velkých výhrách přicházejí ještě větší prohry.

6.2 Iluze o zajímavosti hry

Považovat hraní chorobného hráče za zajímavou zábavu je naprostý nesmysl. Naopak, lze ji chápat za tvrdou, nevděčnou, nesmyslnou, namáhavou a jednotvárnou činnost, která lopotně a bez odměny časově naplňuje někdy i více než jeden pracovní úvazek.

6.3 Iluze o nazpět vyhrání prohraných peněz

I kdyby výhra nastala, hráč nikdy nesplatí dluhy, naopak jde opět hrát, opět prohrávat a tím více trápit sebe i ostatní.

Čím dříve zjistí hráč, že iluze jsou skutečně jen iluzemi, tím dříve a účinněji lze léčbu uskutečnit. Čím dříve si hráč nebezpečí uvědomí a rozhodne se přestat se hrou, tím je léčba snazší a tím má větší naději na úspěch. Profesionální léčba pak může takovou touhu o překonání problému podpořit a usnadnit.

6.4 Stádia uzdravování

Americké odborné prameny (Thirteen principles of effective drug addiction treatment. NIDE Notes - http://www.drugabuse.gov/NIDA_notes/NNvol14N5/tearoff.html) uvádí tři základní stadia uzdravování:

1) Fáze kritičnosti

Hráč opustí iluze a přijímá skutečnost, hledá pomoc a získává naději na řešení problému. Přestává hrát a začíná uvažovat odpovědněji. Sestavuje plán splácení dluhů. Vrací se do zaměstnání, je schopen lépe uspokojovat své skutečné potřeby, včetně duševních.

2) Fáze znovuvytváření

Hráč má jasné a konkrétní plány, splácí dluhy, napravuje škody. Zlepšují se vztahy v rodině. Hráč nachází nové zájmy a záliby, postupně se mu vrací sebeúcta. Rodina i přátelé mu začínají věřit, je trpělivější, dokáže řešit i složitější problémy s úřady a soudy, tráví více času s rodinou a postupně se mu vrací klid.

3) Fáze nového života

Hráč se přestává zabývat myšlenkami na hru, je schopen řešit pohotově všechny problémy. Začíná chápat druhé, projevovat jim náklonnost a pomáhat jim. Nachází nový způsob života.

Výše uvedené vybrané léčebné postupy jsou pouze reprezentativní, v další odborné literatuře jsou uvedeny nejrůznější druhy léčby gamblerství, jakými jsou například:

- motivační trénink
- techniky zvyšující sebevědomí
- trénink sociálních zručností
- zvládnutí touhy po hře
- nácvik chování, skupinové terapie, arteterapie, tělesná cvičení včetně jógy atd.

Jako příklad pro potřeby této práce se můžeme zmínit o technice léčby formou zvyšování sebevědomí léčeného. Základem této techniky je naučit člověka s návykovým problémem rozlišovat mezi sebou samým a svým problémem. Měl by být schopen objevit nebo znovuobjevit silné stránky své osobnosti, uvědomit si svůj potenciál být prospěšný sobě i druhým, například uplatnit se v zaměstnání, v péči o rodinu atd. Sebevědomí ovšem souvisí také s přiměřenou péčí o vlastní zevnějšek, držení těla ale též např. se schopností

stanovovat si přiměřené cíle. Tato technika je velmi úspěšná u řady léčených, zejména v souvislosti s pokračující abstinencí (Smolík, 1996).

Specifickým prvkem léčby je Organizace anonymních hráčů. Vznikla spontánně v USA jako „GAMBLERS ANONYMOUS“ v roce 1957. Je to společenství mužů a žen, kteří si navzájem sdílejí zkušenost síly a naděje, aby vyřešili svůj problém. Jedinou podmínkou členství v organizaci je přání přestat hrát. Společně si uvědomují, že se stali nutkavými hráči a nedařilo se jim individuálně léčbu zvládat. (Internet – www.gamblersanonymous.org)

Chorobné hráčství nemá pouze jedinou příčinu. Proto by preventivní opatření měla probíhat ve více rovinách. Nejpřehlednější výčet činitelů lze provést formou jednoduché otázky: Co pro prevenci mohu udělat?:

Jednotlivec – sám nehrát, varovat před hazardní hrou známé a přátelé.

Rodiče – velmi mnoho, je to základní preventivní prvek, neboť působí na dítě od útlého dětství, mohli dohlížet na to, aby se dítě nenudilo, stavět pravidla, nepřipouštět žádné hazardní hry, dávají dítěti vzor, chrání dítě před nevhodnou společností, posilovat zdravé sebevědomí dítěte, spolupracovat v tomto smyslu se školou, dalšími dospělými, případně i odborníky.

Škola – prosazovat zákazy jakýchkoliv hazardních her včetně jejich instalace v sousedství, prevenci hazardních her zasadit do výchovného programu

Zaměstnavatelé – sledovat v tomto smyslu své zaměstnance, neboť gambler je jak časovaná bomba.

Provozovatelé hazardních her – Striktně dodržovat věkovou hranici 18 let, umět rozpoznat chorobné hráče a doporučit jim léčbu, sami nehrát.

Média – nabízet lepší způsoby trávení volného času, nabízet pozitivní modely lidí, nepropagovat hazardní hry.

Společnost – snažit se o snižování poptávky po hazardní hře pomocí např. preventivních programů, omezovat dostupnost hazardu např. formou zákonů, vytvářet pozitivní klima ve společnosti.

K úspěšné prevenci patří neodmyslitelně propagace zdravého životního stylu jako protipólu k poruchám životního stylu. Mezi ty lze zařadit:

- přeplněný životní styl, plný nervozity, nezvládnání životních situací časově i zdravotně,
- prázdný životní styl bez konkrétních i perspektivních cílů a metod jejich dosažení,
- rizikový životní styl, kdy je člověk vystavován spouštěčům návykového chování ale i např. fyzickému nebezpečí,
- neradostný životní styl s mnoha neradostnými povinnostmi,
- zmatený neboli chaotický životní styl,
- ponorkový neboli podnětově chudý životní styl.

V této souvislosti je pak vhodné při propagaci životního stylu uvažovat, jak životní styl ovlivnilo návykové chování, provést třeba hrubý výpočet času ztraceného návykovým chováním a souvisejícími problémy v porovnání s časem, věnovaným práci, rodině, odpočinku a zájmům (Nešpor, 2007).

Zdravým životním stylem pak v této souvislosti je možné označit takový způsob života, který zohledňuje uspokojení potřeb spojených se zaměstnáním, rodinou, odpočinkem a trávením volného času. Zatímco nároky spojené se zaměstnáním, rodinou a odpočinkem bývají standardní, možnosti, jak trávit volnočasové aktivity mohou být velmi různorodé. Patří sem zejména sport, různé koníčky, návštěvy kulturních institucí a představení, četba nebo sebevzdělávání. Horší variantou je nemít žádné volnočasové aktivity, nejhorší je obětovat volný čas i čas na vše ostatní své závislosti na hře.

PRAKTICKÁ ČÁST

7 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

Výše uvedené informace, které byly součástí teoretické části bakalářské práce, svědčí jak o závažnosti, tak i o rozšířenosti problematiky patologického hráčství v naší společnosti.

Problematiku patologického hráčství jsme v teoretické části popsali velmi podrobně. V odborné literatuře lze s jistotou vysledovat vzájemnou spojitost mezi problematikou gamblerství a s tím souvisejícím vznikem negativních sociálně patologických jevů.

7.1 Cíl výzkumu

„Výzkum je systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřují hranice vědomostí lidstva. Výzkumem se potvrzují či vyvracejí dosavadní poznatky, anebo se získávají nové poznatky“ (Gavora, 2000, s. 11).

Na základě předcházejících informací, lze formulovat **hlavní cíl výzkumu**:

Analyzovat a následně interpretovat spojitosti mezi gamblerstvím a vznikem sociálně patologických jevů.

Díličními cíli jsou pak zjištění, jaké lze vysledovat vztahy, spojitosti a důsledky mezi gamblerstvím a požíváním alkoholu, rozpadem rodinných vztahů, ztrátou pozice v zaměstnání nebo úplnou ztrátou zaměstnání, negativní změnou majetkových a ekonomických vztahů poměrů a iniciací majetkové nebo násilné majetkové trestné činnosti.

7.2 Stanovení výzkumných otázek

Z dostupných pramenů ať už vědeckých, odborných či populárně – naučných je zcela zřejmý vztah mezi gamblerstvím a požíváním alkoholických nápojů, respektive vztah mezi výskytem recidivy gamblerství a požíváním alkoholických nápojů jako sekundárního důsledku a dále souvislost gamblerství s rozpadem rodinných a partnerských vztahů, se ztrátou zaměstnání a negativními majetkovými důsledky či dokonce s iniciací majetkové či násilné majetkové trestné činnosti (Nešpor, 1994).

V úvodu vlastního výzkumného šetření jsme se nejprve zaměřili na formulování výzkumných otázek.

Základní výzkumné otázky tedy zní:

Lze vysledovat spojitost mezi hráčstvím a požíváním alkoholu v průběhu hry?

Existuje souvislost mezi hráčstvím a rozpadem rodinných vztahů?

Je souvislost mezi hráčstvím a ztrátou pozice v zaměstnání nebo úplnou ztrátou zaměstnání?

Jaká je souvislost mezi hráčstvím a iniciací majetkové nebo násilné majetkové trestné činnosti?

7.3 Výzkumná metoda

Už od počátku zpracovávání této práce bylo zřejmé, že velkým problémem bude osobní kontakt s jednotlivými respondenty. I pro to jsme využili prostředí organizace KAPPA – HELP a zvolili metodu dotazníku, jehož otázky jsme infiltrovali do přijímacího dotazníku - **GAMBLERS ANONYMOUS**, který tato organizace používá jako vstupní dotazník pro všechny návštěvníky tohoto zařízení. Technika dotazníku umožňuje získávání informací prostřednictvím písemně kladených otázek, na které respondenti dobrovolně odpovídají. Výhodou dotazníkového šetření je rovněž anonymita, která může přispívat k větší otevřenosti dotazovaných, obzvláště v prostředí zařízení KAPPA HELP.

Je jistě na místě poděkovat zejména řediteli a zároveň psychologovi Mgr. Michalu Mayerovi, který nám ochotně vyšel vstříc. Částečně i jeho zásluhou bylo pak zefektivnění výzkumu (distribuce a návratnost dotazníků) v celku jednoduché. Aby se zbytečně nezvyšoval počet osob, kterým byl předkládán dotazník, bylo třeba soustředit se pouze na osoby vykazující známky gamblerství a těm pak předložit dotazník, týkající se výzkumu vztahu gamblerství a alkoholu, rozvratu mezilidských vztahů ztráty majetku a zaměstnání a iniciace trestné činnosti. Z toho vyšla určitá potřeba prvotního výběru respondentů.

Pro prvotní výběr jsme tedy jak už uvedeno použili dotazník organizace **Gamblers Anonymous**, který ze širšího okruhu návštěvníků KAPPA HELP, ochotných dotazník vyplnit, následně vygeneroval základní vzorek respondentů pro náš výzkum. Těmto osobám jsme následně předložili dotazník s otázkami vlastní části našeho výzkumu. Kromě úvodních základních instrukcí k technice vyplňování jsme vlastní dotazník rozdělili do čtyř sekcí, které dohromady obsahovaly 32 otázek, dle vztahů gamblingu a s ním souvisejících negativních sociálních dopadů na okolí hráče.

Při tvorbě dotazníků jsme se snažili otázky formulovat jasně a srozumitelně, aby nedocházelo k případným nedorozuměním ze strany dotazovaných a následným k neadekvátním odpovědím.

7.4 Výzkumný vzorek

Už při výběru náplně bakalářské práce jsem se obrátil na ředitele zařízení KAPPA – HELP se žádostí o pomoc při sběru dat, potřebných pro moji práci. Ten mi ochotně vyšel vstříc. Organizace KAPPA – HELP je anonymní zařízení se zaměřením na pomoc lidem, kteří se dostali do tíživé životní situace a hrozí jim vyloučení na okraj společnosti. Klienti jsou zde vedeni pod číselným kódem, tedy anonymně. Dalšími důležitými prvky působení této organizace pro tuto práci je fakt, že klienti se podrobují péči naprosto dobrovolně, jedinou zásadní limitující podmínkou je dodržování stanoveného režimu. Velmi důležité také bylo, že při vstupu do zařízení klient vyplňuje s psychologem vstupní formulář – diagnostický dotazník pro zjištění situace. Tento fakt se ukázal velmi podstatný. Zařízení KAPPA – HELP funguje v Přerově na adrese Komenského 44 formou ambulantní péče, tedy nikoliv dlouhodobě pobytové. Takto primárně nastavené podmínky později zásadně ovlivnily metodu a formu výzkumu.

Celkem bylo zadáno pro prvotní výběr 180 dotazníků, přičemž návratnost byla 144 dotazníků, tj. 80 %. Soubor respondentů pro prvotní výběr dotazníkem Gamblers Anonymous obsahoval tedy 144 respondentů. Pro vlastní výzkum pak z těchto 144 dotazníků 32 respondentů vykazovalo znaky patologického hráčství. Zmíněných 32 respondentů se stalo základním vzorkem pro vlastní výzkum a zodpověděli otázky dotazníku vytvořeného pro potřeby této práce. Zkoumaný vzorek respondentů není příliš

rozsáhlý, avšak o to detailnější bylo provedení vlastního výzkumného šetření. Vlastní výzkum byl proveden v měsíci březnu 2010.

7.4.1 Výběr vzorku respondentů prostřednictvím dotazníku GAMBLERS ANONYMOUS

Prvotní výběr vhodného vzorku respondentů byl realizován formou dotazníku **GAMBLERS ANONYMOUS**, jehož cílem bylo zjištění, kdo s klientů zařízení KAPPA – HELP vykazuje odborně uznávané známky patologického hráčství, a tím je tedy zároveň vhodnou osobou pro následující výzkum. K tomu účelu jsem využil osmnácti otázek ze systému otázek organizace **GAMBLERS ANONYMOUS** (www.bonusbonusbonus.cz/info-tainment/prevence-proti-hracske-zavislosti/). Za patologického hráče je považován ten, který odpoví na sedm nebo více otázek kladně. Teprve takto zjištění hráči byli podrobeni otázkám našeho výzkumu. Otázky byly formulovány tak, aby respondent ve svých odpovědích podali informace, vztahující se k dříve uvedeným okruhům zkoumaných vzájemných vztahů gamblingu s jednotlivými sociálními oblastmi. Nutno podotknout, že původní dotazník **GAMBLERS ANONYMOUS** používá i psycholog KAPPY a tudíž zásah do ambulantní péče nebyl pro klienty časově náročný. Prvotním výběrem separovaný vzorek skutečně patologických hráčů byl tedy poté podroben otázkám, jejichž odpovědi mají zásadní vliv na výsledek vlastního výzkumu. Pro úplnost práce uvádíme seznam osmnácti otázek organizace **GAMBLERS ANONYMOUS**, které jsme využili ve svém prvotním výběru. Důvod, proč takto vybírat vzorek respondentů mého výzkumu byl pro mou práci velmi důležitý. Prvotní výběr sloužil k zúžení vzorku respondentů pouze na patologické hráče. Zkoumání širšího vzorku než jen patologických hráčů by zjištěné údaje rozměnilo a snížilo by jejich vypovídací hodnotu.

7.4.2 Dotazník GAMBLERS ANONYMOUS

Na základě níže uvedeného standardizovaného dotazníku jsme dospěly k výběru respondentů, kteří vykazali známky patologického hráčství.

Připravila vás někdy hra o čas určený k práci?

Učinila hra váš život doma nešťastný?

Poškodila hra vaši pověst?

Cítíte po hře výčitky svědomí?

Hrál jste někdy proto, abyste získal peníze, jimiž byste zaplatil dluhy nebo vyřešil finanční těžkosti?

Zmenšilo vaše hraní vaši ctižádost a výkonnost?

Když prohrajete, máte pocit, že se musíte co nejdříve vrátit a vyhrát, co jste prohrál?

Hrajete často tak dlouho, dokud neprohrajete poslední peníze?

Půjčil jste si někdy proto, abyste financoval hru?

Prodal jste někdy něco, abyste financoval hru?

Nechce se vám používat peníze ze hry pro normální účely?

Způsobila hra to, že se nestaráte o prospěch rodiny?

Hrál jste někdy déle, než jste měl původně v úmyslu?

Spáchal jste někdy nebo jste někdy uvažoval o spáchání nezákonného činu, abyste financoval hru?

Působí vám hra potíže se spaním?

Vedou hádky nespokojenost nebo zklamání k tomu, že ve vás vzniká touha krást?

Když se na vás usměje štěstí, cítíte touhu to oslavit pár hodinami hry?

Uvažoval jste někdy o sebezničení v důsledku hry?

Prvotní výběr byl realizován v prostorách zařízení KAPPA – HELP v Přerově. Dobu trvání výběru jsme stanovili na jeden měsíc. Řada klientů nenavštěvuje toto zařízení v pravidelných intervalech, proto bylo zřejmé, že celý výběr a pozdější výzkum bude časově náročný. Samotné vyplnění dotazníku trvalo klientům pár minut. Obávali jsme se nepravdivých nebo zkreslených odpovědí, ale při pravidelných návštěvách tohoto zařízení

a i podle toho co nám tlumočil ředitel a pracovníci KAPPA – HELP, klienti, kteří toto zařízení už navštíví, jsi jsou vědomi svého problému a chtějí ho řešit. Vztah mezi klienty a terapeuty je vytvořen na vzájemné důvěře a upřímnosti. Je jim znám fakt, že nepravdivými, či zkrslými odpověďmi „nešidí“ zařízení, ale sami sebe. Přerovské KAPPA – HELP navštěvuje z různých důvodů měsíčně asi 200 lidí a pro zajímavost uvádíme, že ve sledovaném měsíci březnu 2010 jich navštívilo toto zařízení 180, z toho 20 žen a dokonce 3 děti ve věku do patnácti let. Během toho měsíce, kdy byl proveden prvotní výběr, si s uvědoměním problému hráčství – gamblingu, navštívilo zařízení 32 klientů, u kterých se dle dotazníku GAMBLERS ANONYMOUS potvrdila diagnóza patologického hráčství. Pro úplnost uvádíme, že všichni byli muži, čtyři z nich mladší 20 let.

7.5 Sumarizace a formulace otázek finální podoby dotazníku

V rámci této výzkumné části práce jsme potřebovali vytvořit pro respondenty jednoduchý a časově nenáročný dotazník s otázkami, jejichž nerozvinuté odpovědi, tedy ANO – NE, by přinesly dostatek informací ke zobecnění vzájemného vztahu proměnných ve výzkumu. Vybraný výzkumný vzorek by jinak mohl vykazovat dle doporučení ředitele zařízení řadu psychických a hlavně komunikačních bariér především ve vztahu k podávání jakýchkoliv informací o své závislosti. Vzhledem k tomu, že prvotní výběr vygeneroval 32 gamblersů, což je na město Přerov a jeho okolí poněkud překvapující údaj (relativně značné množství osob) získali jsme nakonec relativně reprezentativní vzorek. Město Přerov má v současné době asi 50.000 obyvatel a vzhledem ke spádovosti okolních měst a vesnic lze usuzovat, že celkový prvotní vzorek 180 respondentů byl vygenerován z oblasti s cca 70.000 obyvatel regionu.

Otázky jsme formulovali tak, abychom obdrželi jednoznačné odpovědi, ze kterých by bylo možné učinit jednoznačné závěry. Samotný dotazník je rozdělen tematicky do čtyř skupin, které korespondují s jednotlivými oblastmi negativních sociálních dopadů. První skupina otázek č. 1 - 8 obsahuje otázky vztahu alkoholu a patologického hráčství, druhá skupina otázek č. 9 – 16 se týká vztahu patologického hráčství a rodiny, třetí skupina otázek č. 17 – 24 se týká vztahu patologického hráčství a zaměstnání a majetkových poměrů a poslední

čtvrtá skupina otázek č. 25 – 32 se týká vztahu patologického hráčství a trestné činnosti. Konečné znění otázek s očekávanými odpověďmi **ANO – NE** jsme stanovili následovně:

1. Při hře a v souvislosti se hrou požívám alkoholické nápoje.	ANO – NE
2. Hru provozuji pouze v místech, kde je zároveň možná konzumace alkoholických nápojů.	ANO – NE
3. Provozování hry a požívání alkoholu si nedovedu představit jedno bez druhého.	ANO – NE
4. Provozování hry nebo požívání alkoholu mohu jednotlivě i bez vzájemné souvislosti.	ANO – NE
5. Navštívil jsem, případně jsem pobýval v nějakém zařízení, věnující se odvykání alkoholové závislosti.	ANO – NE
6. Při hře a v souvislosti se hrou při nastalé opakované touze požívám alkoholického nápoje.	ANO – NE
7. Při opakovaném vrácení se ke hraní nemusím nutně zároveň požívat alkoholické nápoje.	ANO – NE
8. Spouštěčem opakovaného vrácení se ke hraní byla právě obnovená konzumace alkoholu.	ANO – NE
9. Hru provozuji tak, abych rodinu nepřipravil o čas ani prostředky.	ANO – NE
10. Hrou trávím čas, který bych jinak trávil s rodinou, či partnerem.	ANO – NE
11. Ke hře používám finanční prostředky určené na provoz domácnosti a z toho důvodu neplatím účty (inkaso, zdravotní a sociální pojištění).	ANO – NE
12. V souvislosti s pokračujícím hraním jsem vystaven rozhodnutí buď partnerský (manželský) vztah nebo hra.	ANO – NE
13. Hru financuji i prodejem obdržených darů (dědictví, prostředky od rodičů) či společného majetku rodiny.	ANO – NE

14. Hru financuji drobnými krádežemi v rámci rodiny a blízkých.	ANO – NE
15. Vlivem neschopnosti přestat se hrou ztrácím autoritu a citové vazby v rámci rodiny a blízkých přátel.	ANO – NE
16. Vlivem neschopnosti přestat se hrou jsem zavinil nenapravitelný rozvrat dřívějších rodinných či partnerských vztahů.	ANO – NE
17. Hru zvládám tak, abych neměl žádné problémy v zaměstnání.	ANO – NE
18. Hrou trávím čas, který bych jinak věnoval volnočasovým aktivitám (např. s rodinou, přáteli, ...).	ANO – NE
19. Z důvodu hraní jsem ztratil dobrou pozici v zaměstnání a zmenšil své příjmy a případně i společenskou prestiž.	ANO – NE
20. Z důvodu hraní jsem promarnil příležitost k získání vyšší kvalifikace a výkonnosti v práci.	ANO – NE
21. Z důvodu hraní jsem ztratil schopnost obstat a vykonávat obor, ve kterém jsem dříve působil (úpadek dovedností a zkušeností).	ANO – NE
22. K získání prostředků na hru jsem zpronevěřil v zaměstnání svěřené peníze.	ANO – NE
23. Díky hraní jsem přišel úplně o zaměstnání a příjmy.	ANO – NE
24. Prostředky na hru získávám rozprodáváním svého majetku, případně majetku rodiny.	ANO – NE
25. Na hru získávám finance legálně v rámci vlastních zdrojů. Nikdy jsem z důvodu finančního obohacení a z něj plynoucího hraní neporušil zákon.	ANO – NE
26. Na hru získávám prostředky i půjčkami, které hodlám splácet z výher ve hře.	ANO – NE
27. Na hru si opatřuji prostředky i drobnými krádežemi (vykrádání aut, garáží, zahradních chatků, ...).	ANO – NE

28. Na hru si opatřuji prostředky i opakovanými půjčkami, u kterých nepředpokládám jejich splacení.

ANO – NE

29. Na hru si opatřuji prostředky i prostými krádežemi např. v obchodech nebo věci z aut. Nikdy však nepoužívám násilí nebo pohrůžku násilím.

ANO – NE

30. Na hru si opatřuji prostředky i trestnou činností v organizované skupině avšak bez použití násilí, či pohrůžky násilím.

ANO – NE

31. Na hru si opatřuji prostředky i násilnou trestnou činností, včetně loupeží.

ANO – NE

32. Při nezákonném opatřování prostředků na hru jsem schopen ohrozit i život oběti, jen abych prostředky získal za každou cenu.

ANO – NE

8 VYHODNOCENÍ A PREZENTACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Vyhodnocení výsledků výzkumného šetření je provedeno formou psaného textu, kdy jsou uvedeny počty jednotlivých odpovědí u příslušných textových polí **ANO** nebo **NE**.

Jednotlivé odpovědi dotázaných respondentů jsou písemně prezentovány a opatřeny příslušným stručným komentářem.

Informace jsou poskytnuty ve formě absolutní četnosti (počet respondentů). Námi formulované otázky, byly pouze dichotomického charakteru, a tudíž se respondenti museli přiklonit pouze k jedné možnosti. Tato forma byla preferována především z důvodu obtížné komunikace s respondenty, která vyžadovala jednoduché otázky a jednoznačné odpovědi. Absolutní četnost vycházela z počtu respondentů (32), tento počet pro četnost odpovědí znamenal hodnotu 100%. V rámci vyhodnocení jsou také uváděny i hodnoty relativních četností (procentuálního zastoupení míry souhlasu, nebo nesouhlasu z celkového počtu dotazovaných).

OTÁZKY TÝKAJÍCÍ SE VZTAHU ALKOHOLU A PATOLOGICKÉHO HRÁČTVÍ

1. Při hře a v souvislosti se hrou požívám alkoholické nápoje.

ANO: 20	NE: 12
----------------	---------------

Otázka č. 1 slouží k obecnému zmapování počtu hráčů, kteří při hře požívají alkohol, ale tuto skutečnost si nekladou jako zásadní podmínku. Pozitivně odpovědělo 20 respondentů, což představuje 62,5 %. To lze pokládat za relativně vysoké číslo a tato odpověď vypovídá o míře provázanosti hráčství a požívání alkoholu. 37,5 % respondentů se obejde při hře i bez požívání alkoholu.

2. Hru provozují pouze v místech, kde je zároveň možná konzumace alkoholických nápojů.

ANO: 18

NE: 14

Otázka č. 2 slouží k zmapování počtu hráčů, kteří možnost požívání alkoholu při hře vnímají jako limitující prvek při výběru místa pro hru. Pro místo s alkoholem se vyslovilo 18 respondentů, což je 56,25 % a i tento údaj lze považovat za překvapivě vysoký a dokládající spojitost problematiky gamblingu s alkoholovou závislostí. Bezpochyby ovlivňuje nejen hráče, ale též majitele nebo provozovatele např. hracích automatů při výběru míst k jejich instalaci a provozování.

3. Provozování hry a požívání alkoholu si nedovedu představit jedno bez druhého.

ANO: 16

NE: 16

Otázka č. 3 slouží ke zmapování počtu hráčů, kteří možnost požívání alkoholu a hry současně považují za zásadní limitující podmínku ke hře. Pozitivně odpovědělo 16 respondentů, což je 50 % vzorku. Tento údaj je vysoký a lze vysledovat zaměření a spojení provozovatelů heren s nabídkou a prodejem alkoholických nápojů. Zároveň tato skutečnost vypovídá o míře vzájemného negativního působení hráčství a požívání alkoholu.

4. Provozování hry nebo požívání alkoholu mohu jednotlivě i bez vzájemné souvislosti.

ANO: 14

NE: 18

Otázka č. 4 měla původně sloužit jako kontrolní otázka, k otázce č. 3 avšak pouze 14 respondentů odpovědělo pozitivně, což je 43,75 %. To znamená, že méně respondentů, než pouze ti, kteří při hře nevyžadují možnost požívání alkoholu, konzumuje alkohol bez hry. Tyto informace opět dokládají výše uvedené informace.

5. Navštívil jsem, případně jsem pobýval v nějakém zařízení, věnující se odvykání alkoholové závislosti.

ANO: 6

NE: 26

18,75% respondentů řešilo svoji závislost na alkoholu využitím nějakého léčebného programu nebo intervencí. Dle mého názoru je zřejmý fakt, že u nich výskyt závislosti na alkoholu nebyl na takové úrovni, jak známé u „klasických alkoholiků“. Právě ve spojitosti se závislostí na hře, se tyto jedinci snažili odbourat vzájemnou souvislost alkoholu a hry, kdy se právě alkohol v častých případech stává spouštěčem ke hře.

6. Při hře a v souvislosti se hrou při nastalé opakované touze požívám alkoholické nápoje.

ANO: 20

NE: 12

Otázka č. 6 slouží ke zjištění počtu hráčů, kteří při nastalé recidivě požívají alkoholické nápoje. Pozitivně odpovědělo 20 respondentů, což je cca 66 %. To vypovídá o tom, že se u recidivujících hráčů zvyšuje podíl těch, kteří alkohol ke hře vyžadují či potřebují. Nepřímo to napovídá, že se z patologického hráčství snáze vyléčí ti bez závislosti i na alkoholu.

7. Při opakovaném vrácení se ke hře nemusím nutně zároveň požívat alkoholické nápoje.

ANO: 12

NE: 20

Otázka č. 7 mapuje počet hráčů při recidivě nevyžadujících současné požívání alkoholu. Pozitivně odpovědělo 12 respondentů, tj. cca 33 %. Tento počet potvrzuje tendenci zvyšující se úlohy alkoholu při recidivě hráčství.

8. Spouštěčem opakovaného vrácení se ke hře byla právě obnovená konzumace alkoholu.

ANO: 12

NE: 20

Otázka č. 8 slouží ke zmapování počtu hráčů, kteří opětovně začali hrát právě a pouze díky opětovné konzumaci alkoholu. Pozitivně odpovědělo 12 respondentů, což je 37,5 %.

Zdánlivě nižší podíl vzorku, je třeba však vzít v úvahu řadu dalších spouštěčů recidivy hraní s požíváním alkoholu nespojených.

OTÁZKY TÝKAJÍCÍ SE VZTAHU PATOLOGICKÉHO HRÁČTVÍ A RODINY

9. Hru provozuji tak, abych rodinu nepřipravil o čas ani prostředky.

ANO: 10

NE: 22

Otázka č. 9 slouží ke zjištění počtu hráčů, kteří se snaží hrou nijak neohrozit normální fungování rodiny. Pozitivně odpovědělo pouze 10 respondentů, což je 31,25 % vzorku. Pouze takto malý podíl vzorku dokáže hru provozovat bez momentálních negativních vlivů na rodinný život (tzn. čas věnovaný rodině, zůstává nezměněn a je stejný jako když se hraní automatů nevěnují).

10. Hrou trávím čas, který bych jinak trávil s rodinou, či partnerem.

ANO: 20

NE: 12

Otázka č. 10 slouží ke zjištění počtu hráčů, kteří kvůli hře zanedbávají rodinné či partnerské vztahy z časového hlediska. Pozitivně odpovědělo 20 respondentů, tj. 62,5 %. Tato odpověď zvýrazňuje časovou náročnost hry na úkor rodiny či partnera.

11. Ke hře používám finanční prostředky určené na provoz domácnosti a z toho důvodu neplatím účty (inkaso, zdravotní a sociální pojištění).

ANO: 13

NE: 19

Otázka č. 11 slouží ke zjištění počtu hráčů, kteří jsou nuceni a ochotni použít na hru i finanční prostředky určené k placení potřeb rodiny, nutných pro její základní existenci. Pozitivně odpovědělo 13 respondentů, tj. 40,6 %. Tento relativně nízký podíl je však alarmující vzhledem k tomu, že zasahuje do základních potřeb širšího okruhu členů rodiny a jejich jistot.

12. V souvislosti s pokračujícím hraním jsem vystaven rozhodnutí buď partnerský (manželský) vztah nebo hra.

ANO: 28

NE: 4

Otázka č. 12 slouží ke zmapování počtu hráčů, kteří vlivem recidivy byli vystaveni nutnosti rozhodnout se pro vztah a končit se hrou nebo pro hru a skončit tak v partnerském, či manželském vztahu. Pozitivně odpovědělo 28 respondentů, což je 87,5 % odpovědí. Tato odpověď jasně vypovídá o velmi nízké toleranci partnerů k jakýmkoliv následkům patologického hráčství u svých protějšků.

13. Hru financuji i prodejem obdržených darů (dědictví, prostředky od rodičů) či společného majetku rodiny.

ANO: 14

NE: 18

Otázka č. 13 slouží ke zmapování počtu hráčů, kteří jsou nuceni opatřovat si finanční prostředky na hru prodejem majetku svého i své rodiny. Pozitivně odpovědělo 14 respondentů, tj. 43,75 % vzorku. K polovině se blížící podíl hráčů ochotných absolvovat ponižující proces prodeje předmětů ze svého okolí, velmi často pod cenou je částečně překvapující. Svědčí mimo jiné i o míře zoufalosti vzniklé při hře.

14. Hru financuji drobnými krádežemi v rámci rodiny a blízkých.

ANO: 10

NE: 22

Otázka č. 14 slouží ke zmapování počtu hráčů ochotných opatřovat si prostředky ke hře drobnými krádežemi ve svém blízkém okolí. Pozitivně odpovědělo 10 respondentů, tj. 31,25 % odpovídajících. Toto překvapivě nízké číslo vypovídá spíše o tom, že drobné krádeže v rodině nejsou efektivní metodou opatřování si chybějících prostředků ke hře. Výtěžnost drobných krádeží je mizivá jak vzhledem k potřebám výše prostředků do hry, tak vzhledem k riziku možných odhalení a následných konfliktů v rodině.

15. Vlivem neschopnosti přestat se hrou ztrácím autoritu a citové vazby v rámci rodiny a blízkých přátel.

ANO: 23

NE: 9

Otázka č. 15 slouží ke zmapování počtu hráčů, kteří vlivem pokračujícího hraní ztrácejí autoritu a citové vazby ve svém nejbližším okolí. Pozitivně odpovědělo 23 hráčů, tj. cca 71,9 % respondentů. Tato odpověď svědčí o relativně nízké toleranci okolí hráče k jeho hráčské vášni. Rodina a nejbližší okolí přestává akceptovat dosavadní role hráče a dává mu jasně najevo nesouhlas s jeho hrou.

16. Vlivem neschopnosti přestat se hrou jsem zavinil nenapravitelný rozvrat dřívějších rodinných či partnerských vztahů.

ANO: 18

NE: 14

Otázka č. 16 slouží ke zmapování počtu hráčů, kteří v souvislosti s pokračujícím hraním zcela zničili předchozí rodinné či partnerské vztahy. Pozitivně odpovědělo 18 respondentů, tj. 56,25 % odpovědí. Toto velmi vysoké číslo svědčí zejména o míře negativního působení patologického hráčství a potvrzuje tendenci nízké tolerance nejbližšího okolí hráče k jeho neschopnosti se hrou přestat.

OTÁZKY TÝKAJÍCÍ SE VZTAHU PATOLOGICKÉHO HRÁČTVÍ A ZAMĚSTNÁNÍ A MAJETKOVÝCH POMĚRŮ

17. Hru zvládám tak, abych neměl žádné problémy v zaměstnání.

ANO: 13

NE: 19

Otázka č. 17 slouží ke zmapování počtu hráčů, kteří si svým hraním nezavinili žádný problém ve svém zaměstnání. Pozitivně odpovědělo 13 respondentů tj. 40,65 %. Relativně malé číslo pozitivních odpovědí svědčí o tom, že jen malý podíl hráčů dokáže svoje hráčství provozovat zcela bez negativních vlivů v zaměstnání či profesi.

18. Hrou trávím čas, který bych jinak věnoval volnočasovým aktivitám (např. s rodinou, přáteli, ...).

ANO: 22

NE: 10

Otázka č. 18 slouží ke zmapování počtu hráčů, kteří ke hraní využívají svůj volný čas na úkor všech ostatních aktivit včetně rodiny, přátel, zálib nebo sportu. Pozitivně odpovědělo 22 respondentů, což je 68,75 % odpovědí. Velmi vysoký podíl pozitivních odpovědí vypovídá o časové náročnosti hráčství a o míře ochoty hráčů tento volný čas obětovat hře.

19. Z důvodu hraní jsem ztratil dobrou pozici v zaměstnání a zmenšil své příjmy a případně i společenskou prestiž.

ANO: 17

NE: 15

Otázka č. 19 slouží ke zmapování počtu hráčů, kteří v souvislosti se hrou zhoršili svoji dosavadní pozici a prestiž v zaměstnání a tím i své dosavadní příjmy. Pozitivně odpovědělo 17 respondentů, tj. cca 53, 12 %. Více než polovina hráčů tedy uvedla, že svým hraním ohrozila vědomě dosavadní pozici v zaměstnání a tím paradoxně i své příjmy tolik potřebné ke hře.

20. Z důvodu hraní jsem promarnil příležitost k získání vyšší kvalifikace a výkonnosti v práci.

ANO: 16

NE: 16

Otázka č. 20 slouží ke zmapování počtu hráčů, kteří vlivem svého hráčství promarnili možnost získat lepší kvalifikaci, postavení, výkonnost i lepší příjmy v rámci svého zaměstnání. Pozitivně odpovědělo 16 respondentů, což je 50 % odpovědí. Podíl pozitivních odpovědí svědčí o malém zájmu hráčů v zaměstnání se zlepšovat, pokud ovšem hráči vůbec takovou příležitost dostanou. Zvyšování kvalifikace je většinou spojeno se studiem, jehož časová náročnost koliduje s časovou náročností patologického hráčství.

21. Z důvodu hraní jsem ztratil schopnost obstat a vykonávat obor, ve kterém jsem dříve působil (úpadek dovedností a zkušeností).

ANO: 14

NE: 18

Otázka č. 21 slouží ke zmapování počtu hráčů, kteří v souvislosti s hraním ztratili své dřívější schopnosti, znalosti nebo dovednosti a následně byli nuceni přestat vykonávat svůj obor a hledat uplatnění buď na nižší úrovni, nebo v úplně jiném oboru. Pozitivně odpovědělo 14 respondentů, tj. 43,75 % odpovědí. Relativně vysoký podíl takto postižených hráčů svědčí o negativním vlivu hráčství na úroveň schopností hráčů vykonávat např. velmi odborné zaměstnání.

22. K získání prostředků na hru jsem zpronevěřil v zaměstnání svěřené peníze.

ANO: 6

NE: 26

Otázka č. 22 slouží ke zjištění počtu hráčů, kteří v souvislosti s potřebou získat finanční prostředky ke hře byli ochotni zpronevěřit peníze svěřené jim zaměstnavatelem. Pozitivně odpovědělo 6 respondentů, tj. 18,75 % odpovědí. Tendence hráčů sehnat si peníze na hru je zde ovšem ovlivněna ochotou zaměstnavatele takovému zaměstnanci peníze vůbec svěřit. I přes relativně nízký podíl takto postupujících hráčů je varující skutečnost, že se tak děje i přes velkou pravděpodobnost brzkého odhalení pachatele takového činu se všemi negativními následky.

23. Díky hraní jsem přišel úplně o zaměstnání a příjmy.**ANO: 12****NE: 20**

Otázka č. 23 slouží ke zmapování počtu hráčů, kteří v důsledku svého hraní zcela ztratili své zaměstnání a tím i veškeré příjmy. Pozitivně odpovědělo 12 respondentů, tj. 37,5 % odpovědí. Vzhledem k závažnosti úplné ztráty zaměstnání i příjmů je podíl překvapivě vysoký. Zdánlivě by se dalo očekávat, že již hrozba tak komplexně negativní skutečnosti jakou je úplná ztráta zaměstnání „vyburcuje“ hráče k jejímu odvrácení. Neschopnost ji odvrátit zároveň svědčí o míře závislosti na hře u takto postižených hráčů.

24. Prostředky na hru získávám rozprodáváním svého majetku, případně majetku rodiny.**ANO: 14****NE: 18**

Otázka č. 24 slouží ke zmapování hráčů, kteří si opatřují finanční prostředky ke hře rozprodáváním svého či rodinného majetku. Pozitivně odpovědělo 14 respondentů, tj. 43,75 % odpovědí. Jedná se o relativně velký podíl, neboť se jedná pouze o krátkodobé řešení, které navíc vzbuzuje negativní reakce v rodině a nejbližším okolí. Současně lze hodnotit tento výsledek jako míru neschopnosti hráče řešit nedostatek prostředků ke hře jiným přijatelnějším způsobem.

OTÁZKY TÝKAJÍCÍ SE VZTAHU PATOLOGICKÉHO HRÁČSTVÍ A TRESTNÉ ČINNOSTI

25. Na hru získávám finance legálně v rámci vlastních zdrojů. Nikdy jsem z důvodu finančního obohacení a z něj plynoucího hraní neporušil zákon.

ANO: 16

NE: 16

Otázka č. 25 slouží ke zmapování počtu hráčů, kteří si prostředky na hraní obstarávají relativně legálním způsobem. Pozitivně odpovědělo 16 respondentů, což je 50 % odpovědí. Je diskutabilní, zda hodnotit pozitivně, že si polovina hráčů opatřuje finanční prostředky ke hře relativně legálním způsobem, odhlédneme-li od morální stránky problému jako třeba prodej rodinného majetku, nebo negativně protože celá polovina hráčů si tedy opatřuje tyto prostředky i za použití nelegálních činů.

26. Na hru získávám prostředky i půjčkami, které hodlám splácet z výher ve hře.

ANO: 22

NE: 10

Otázka č. 26 slouží ke zmapování počtu těch hráčů, kteří věří, že své dluhy zaplatí z výher ve hře. Pozitivně odpovědělo 22 respondentů, tj. 68,75 % odpovědí. Tak velký podíl hráčů, kteří vcelku naivně doufají ve velké výhry, o kterých opět naivně věří, že jimi umoří dluhy a nevloží je opět do hry, svědčí zejména o velké míře rozšíření nejnebezpečnější víry patologického hráčství, tedy víry v možnost porazit ve hře automat. Podíl takto smýšlejících hráčů je překvapivě velký i přes osvětu a prevenci v této oblasti.

27. Na hru si opatřuji prostředky i drobnými krádežemi v obchodech, na nádražích nebo kapsářstvím.

ANO: 9

NE: 23

Otázka č. 27 slouží ke zmapování počtu hráčů, kteří si opatřují finanční prostředky na hru i drobnými krádežemi, tedy i nezákonným způsobem. Pozitivně odpovědělo 9 respondentů, což je 28,12 % respondentů. Tato odpověď vypovídá o tom, že celá čtvrtina hráčů je ochotna porušit zákon, i když na nižší úrovni, jen aby si opatřila prostředky na hraní. A to

přesto, že drobné krádeže nejsou nijak výnosné, jsou pouze příležitostné a nemohou tak zajistit dostatečný a stálý zdroj prostředků na hru.

28. Na hru si opatřuji prostředky i opakovanými půjčkami, u kterých nepředpokládám jejich splacení.

ANO: 18

NE: 14

Otázka č. 28 slouží ke zmapování počtu hráčů opatřujících si finanční prostředky ke hře opakovaním půjček, o kterých ví, že je nemohou zaplatit. Pozitivně odpovědělo 18 respondentů, tj. 56,25 % odpovědí. Vysoký podíl rozšířenosti takového způsobu opatřování si finančních prostředků ke hře je ovlivněn zejména malým rizikem bezprostředního odhalení, relativně snadným a rychlým získáním prostředků a v neposlední řadě také tím, že hráč si původně půjčí na splacení dluhu, neodolá a vsadí s vidinou výhry a opět prohraje. Tento kolotoč pak nemá konce.

29. Na hru si opatřuji prostředky i krádežemi věcí z aut, vykrádáním garáží, chat, bytů apod. Nikdy však nepoužívám násilí nebo pohrůzku násilím.

ANO: 4

NE: 28

Otázka č. 29 slouží ke zmapování počtu hráčů, kteří si opatřují prostředky ke hře už i kvalifikovanější trestnou činností. Pozitivně odpověděli 4 respondenti, což je 12,5 % odpovědí. Jediným pozitivním prvkem je tendence snižování absolutního čísla spolu se vzrůstající závažností trestné činnosti, použité k opatřování si prostředků na hru. Zásadně negativní je fakt, že hráči využívající k získávání prostředků trestnou činnost mají vzhledem k možnému odhalení a pobytu v nápravném zařízení malou pravděpodobnost léčení a vyléčení. Zužuje se tím i možnost pomoci okolí, či rodiny v léčbě hráčství.

30. Na hru si opatřuji prostředky i trestnou činností v organizované skupině avšak bez použití násilí, či pohrůzky násilím.

ANO: 3

NE: 29

Otázka č. 30 slouží ke zmapování počtu hráčů, kteří si na hru opatřují prostředky i trestnou činností v organizované skupině bez použití násilí. Pozitivně odpověděli 3 respondenti, tj.

9,37 % odpovědí. Na tak omezený základní vzorek respondentů jde o vysoký podíl vzhledem k tomu, že se jedná o vysoce kvalifikovanou, i když ne násilnou trestnou činnost. Jde zejména o podvody nezákonné obchody apod.

31. Na hru si opatřuji prostředky i násilnou trestnou činností, včetně loupeží.

ANO: 1

NE: 31

Otázka č. 31 slouží ke zmapování počtu hráčů, kteří jsou při opatřování prostředků na hru schopni sáhnout i k násilným trestným činům. Pozitivně odpověděl 1 respondent, což je 3,12 % odpovědí. K násilnému řešení nedostatku finančních prostředků ke hře se uchyluje skutečně málo jedinců, neboť k takovému postupu se musí jednat o souběh více faktorů jako je zoufalá situace hráče, jeho negativní osobnostní rysy, recidiva hráčství i násilné trestné činnosti a další. Také je třeba vzít v úvahu, že nemusí vždy respondenti odpovídat pravdivě na otázky týkající se takových krajních zločinných aktivit.

32. Při nezákonném opatřování prostředků na hru jsem schopen ohrozit i život oběti, jen abych prostředky získal za každou cenu.

ANO: 1

NE: 31

Otázka č. 32 slouží ke zmapování počtu jedinců, kteří jsou ochotni použít k získání prostředků na hraní zcela extrémních násilných prostředků včetně útoku na život případné oběti. Pozitivně odpověděl jeden respondent, což je 3,12 % odpovědí a je zcela namístě předpokládat, že jde o téhož respondenta jako u otázky č. 24. Rozdíl mezi podílem 96,88 % a podílem 3,12 % je zdánlivě velmi zanedbatelný, avšak rozdíl mezi jedním respondentem, ochotným použít extrémních násilných činů při honbě za prostředky na hraní a žádným takovým respondentem může být i rozdíl života nevinné oběti. A to je rozdíl obrovský. Je alarmující, že v souvislosti s patologickým hráčstvím je registrován respondent s takovým nebezpečným potenciálem.

8.1. Shrnutí výsledků výzkumu

OTÁZKA	ANO	NE
1. Při hře a v souvislosti se hrou požívám alkoholické nápoje.	20	12
2. Hru provozuji pouze v místech, kde je zároveň možná konzumace alkoholických nápojů.	18	14
3. Provozování hry a požívání alkoholu si nedovedu představit jedno bez druhého.	16	16
4. Provozování hry nebo požívání alkoholu mohou jednotlivě i bez vzájemné souvislosti.	14	18
5. Navštívil jsem, případně jsem pobýval v nějakém zařízení, věnující se odvykání alkoholové závislosti.	6	26
6. Při hře a v souvislosti se hrou při nastalé opakované touze požívám alkoholického nápoje.	20	12
7. Při opakovaném vrácení se ke hraní nemusím nutně zároveň požívat alkoholické nápoje.	12	20
8. Spouštěčem opakovaného vrácení se ke hraní byla právě obnovená konzumace alkoholu.	12	20
9. Hru provozuji tak, abych rodinu nepřipravil o čas ani prostředky.	10	22
10. Hrou trávím čas, který bych jinak trávil s rodinou, či partnerem.	20	12
11. Ke hře používám finanční prostředky určené na provoz domácnosti a z toho důvodu neplatím účty (inkaso, zdravotní a sociální pojištění).	13	19
12. V souvislosti s pokračujícím hraním jsem vystaven rozhodnutí buď partnerský (manželský) vztah nebo hra.	28	4
13. Hru financuji i prodejem obdržených darů (dědictví, prostředky od rodičů) či společného majetku rodiny.	14	18
14. Hru financuji drobnými krádežemi v rámci rodiny a blízkých.	10	22
15. Vlivem neschopnosti přestat se hrou ztrácím autoritu a citové vazby v rámci rodiny a blízkých přátel.	23	9
16. Vlivem neschopnosti přestat se hrou jsem zavinil nenapravitelný rozvrat dřívějších rodinných či partnerských vztahů.	18	14
17. Hru zvládám tak, abych neměl žádné problémy v zaměstnání.	13	19
18. Hrou trávím čas, který bych jinak věnoval volnočasovým aktivitám (např. s rodinou, přáteli, ...).	22	10
19. Z důvodu hraní jsem ztratil dobrou pozici v zaměstnání a zmenšil své příjmy a případně i společenskou prestiž.	17	15
20. Z důvodu hraní jsem promarnil příležitost k získání vyšší kvalifikace a výkonnosti v práci.	16	16

21. Z důvodu hraní jsem ztratil schopnost obstat a vykonávat obor, ve kterém jsem dříve působil (úpadek dovedností a zkušeností).	14	18
22. K získání prostředků na hru jsem zpronevěřil v zaměstnání svěřené peníze.	6	26
23. Díky hraní jsem přišel úplně o zaměstnání a příjmy.	12	20
24. Prostředky na hru získávám rozprodáváním svého majetku, případně majetku rodiny.	14	18
25. Na hru získávám finance legálně v rámci vlastních zdrojů. Nikdy jsem z důvodu finančního obohacení a z něj plynoucího hraní neporušil zákon.	16	16
26. Na hru získávám prostředky i půjčkami, které hodlám splácet z výher ve hře.	22	10
27. Na hru si opatřuji prostředky i drobnými krádežemi (vykrádání aut, garáží, zahradních chatků, ...).	9	23
28. Na hru si opatřuji prostředky i opakovanými půjčkami, u kterých nepředpokládám jejich splacení.	14	18
29. Na hru si opatřuji prostředky i prostými krádežemi např. v obchodech nebo věci z aut. Nikdy však nepoužívám násilí nebo pohrůzku násilím.	4	28
30. Na hru si opatřuji prostředky i trestnou činností v organizované skupině avšak bez použití násilí, či pohrůzky násilím.	3	29
31. Na hru si opatřuji prostředky i násilnou trestnou činností, včetně loupeží.	1	31
32. Při nezákonném opatřování prostředků na hru jsem schopen ohrozit i život oběti, jen abych prostředky získal za každou cenu.	1	31

Tab. 1. Souhrnné výsledky absolutních četností odpovědí na jednotlivé položky v dotazníku

V současné době je problematika gamblerství velmi aktuální, což dokládá nejen množství aktuálně vydané literatury z této oblasti, ale také alarmující zprávy, které můžeme zaznamenat z významných mediálních zdrojů. Vychází množství odborných i populárně-naučných publikací (časopisů) v nichž je problematika gamblerství a s ní spojené nežádoucí jevy negativně medializována. Lze s jistotou konstatovat, že značným vývojem a změnami prochází i legislativní rámec ČR dotýkající se s problematiky gamblingu. V současné době se např. stále čeká na schválení zákona, který by umožňoval obcím všech velikostí více zasahovat do procesu instalace různých výherních automatů. Dosavadní zákon upírá obcím právo na určité místně odůvodněné restrikce a omezení při rozmisťování a povolování instalace automatů na svých katastrech. Tato snaha o restrikce

a omezení vychází obecně z dosavadních negativních zkušeností s gamblingem a jeho následky zejména v místních podmínkách.

Nelze však nevidět, že i zde hrají důležitou úlohu především peníze, ať už jde o zájmy majitelů automatů, či provozovatelů heren a jiných zařízení, kde jsou automaty umístěny. Argumentem ve hře jsou také možné daňové odvody na místní i celostátní úrovni.

V takové situaci lze tedy dovodit, že předkládané výsledky výzkumu, i když jsou teritoriálně vymezené na menší spádové území a počet respondentů, mohou mít do jisté míry vlastní vypovídací hodnotu a jednoznačně ukazují četnost výskytu negativních dopadů gamblingu do sociální oblasti vztahů mezi lidmi, rodinných a společenských.

Základním cílem výzkumu bylo zmapovat a následně interpretovat spojitosti mezi gamblerstvím a vznikem negativních sociálně patologických jevů. Odpovědi na stanovený cíl jsme rozdělili do několika základních oblastí charakterizující vztahy, spojitosti a důsledky mezi gamblerstvím a požíváním alkoholu, rozpadem rodinných a partnerských vztahů, ztrátou pozice v zaměstnání nebo úplnou ztrátou zaměstnání, negativní změnou majetkových a ekonomických vztahů a iniciací majetkové nebo násilné majetkové trestné činnosti.

Výsledky první skupiny otázek, které se týkají vztahu gamblingu a požívání alkoholických nápojů jsou jednoznačné. Alkohol provází gambling zcela nerozlučně a už v té základní formě si polovina hráčů nedovede představit jedno bez druhého. Ještě horší úlohu má alkohol při spouštění recidivy hráčství, kdy recidivující hráči požívají alkohol ve více než 66 % a u téměř 40 % hráčů je uveden jako zásadní a jediný spouštěč recidivy. Vzhledem k mnoha dalším spouštěčům recidivního chování je to číslo opravdu velké. Je zřejmé, že této vzájemné vazby hráčství a alkoholu jsou si vědomi i provozovatelé heren, či jen restauračních zařízení s více automaty a stále častěji je možné setkat se s tím, že ke hraní jsou některé alkoholické nápoje podávány zdarma. To se zásadně netýká nápojů nealkoholických. Dle četnosti výskytu souběžného požívání alkoholu a hraní a jejich vzájemné provázanosti je také možné dovozovat, že léčba patologického hráčství bez souběžné léčby alkoholismu bude mít daleko menší naději na úspěch. Současné patologické hraní a požívání alkoholických nápojů také násobí negativní důsledky, které s sebou nesou tyto aktivity i každá sama o sobě.

Výsledky druhé skupiny otázek, které se týkají působení gamblingu na rodinné a partnerské vztahy jsou opět jednoznačné. Pouze cca 30 % gamblerů se snaží hrát tak, aby rodinu neohrozili majetkově a nepřipravovali ji o společně trávený čas. Přes 60 % hráčů pak tento čas, určený původně rodině promrhá hrou. 40 % hráčů je dokonce kvůli hře schopno odebrat rodině finanční prostředky na její základní fungování. Tyto zcela jasně negativní vlivy gamblingu na rodinu jsou potvrzeny tím, že přes 70 % hráčů ztrácí citové vazby v rámci rodiny a u více než 50 % hráčů dochází k nenapravitelnému rozvratu rodinných či partnerských vztahů. Vezmeme-li v úvahu, že rodina je i přes určité liberalizační tendence stále základem společnosti, pak výsledky této skupiny otázek jednoznačně prokazují negativní dopad patologického hráčství v sociální oblasti. O tom zpětně svědčí i skutečnost, že následkem hraní reagovalo téměř 90 % rodinných či partnerských protějšků hráčů jednoznačným ultimatem, buď hra, nebo vztah. Smutným paradoxem této oblasti je fakt, že velký počet patologických hráčů vlivem hry přichází o rodinu a rodinné zázemí, které je ovšem často rozhodujícím faktorem pro úspěšnost léčby hráčství.

Výsledky třetí skupiny otázek, týkajících se vlivu patologického hráčství na zaměstnání a profesi jsou opět jednoznačné. Pouze 40 % hráčů se snaží hrát tak, aby hraní nemělo žádný vliv na zaměstnání a profesi. Ovšem přes 50 % hráčů ztrácí v důsledku hraní pozice v zaměstnání a tím i svou prestiž a částečně o příjmy, 50 % vlivem hraní zanedbává svůj odborný růst a 37 % v důsledku patologického hráčství přišlo úplně o zaměstnání a tím i o veškeré příjmy. Více než 40 % hráčů v důsledku hraní tak zanedbává svoji profesi, že ztrácí původní schopnosti a dovednosti. Tyto údaje jsou přímé negativní sociální dopady gamblingu v oblasti zaměstnání. V této souvislosti je však třeba uvést, že zde existují ještě doprovodné negativní dopady a to druhotný vliv v oblasti rodiny, zejména u těch patologických hráčů, kteří přijdou úplně o zaměstnání a tím i o příjmy nejen na hru ale především tím přicházejí o prostředky pro fungování rodiny.

Výsledky čtvrté skupiny otázek se týkají vztahu patologického hráčství a iniciace trestné činnosti. Nejprekvapivější údaj z této skupiny otázek, který dokonce zdánlivě nemá s trestnou činností nic společného je údaj o tom, že 68 % patologických hráčů je přesvědčeno, že půjčky, které si byli nuceni vzít na své hraní, splatí z výher. Tato úvaha je planá a klamná právě tak, jako je naivní základní víra hráče, že zvítězí nad výherním automatem. S trestnou činností nemá tento údaj nic společného skutečně pouze zdánlivě.

Právě problémy se splácením půjček mohou a často vedou hráče k nutnosti opatřit si finanční prostředky na hru jakýmkoli způsobem. Téměř 30 % hráčů provádí drobné krádeže a to už je předěl, neboť zde se už jedná o trestnou činnost. 12 % hráčů si opatřuje prostředky ke hře i klasickou kvalifikovanou trestnou činností a 9 % dokonce v organizované skupině. K nejzávažnější trestné činnosti spojené s násilím je ochotno se uchýlit sice relativně velmi nízké procento hráčů, pouze 3 %, ale o to závažnější následky jejich jednání může mít. Zásadní negativní dopad do sociální oblasti má patologické hráčství v souvislosti s iniciací trestné činnosti ten fakt, že se jedná o krajní řešení s často fatálními důsledky.

Přestože náš výzkum byl veden v jednotlivých skupinách otázek dle charakteru oblastí negativních sociálních dopadů patologického hráčství, je zřejmé, že ve skutečnosti se tyto negativní dopady prolínají a tím se ještě umocňují jejich komplexní důsledky.

ZÁVĚR

Záměr, rozsah a výsledky našeho výzkumného šetření neměly ambice rozsáhlého výzkumu, ale spíše realizaci lokálního průzkumu zaměřeného na prostředí konkrétního města a jeho okolí. K oblasti gamblingu nás spíše dovedla aktuálnost problému, neboť v současné době se gamblerství stává bohužel „legálním fenoménem“ s velmi negativními sociálními dopady. Proto jsme se odhodlali provést dílčí krok k možnému zmapování četnosti výskytu těchto jevů a jejich příčin a podmínek tento fenomén iniciujících nebo povzbuzujících v jeho růstu.

Pokud by kdokoli použil část této práce, některé dílčí údaje nebo dílčí vývody k doplnění svých znalostí a argumentů a využil by je například jako součást prevence patologického hráčství nebo iniciativy v oblasti legislativní, splnila svůj cíl.

Jsme si vědomi, že vypovídací schopnost výsledků byla ovlivněna malým, tedy méně reprezentativním vzorkem respondentů. Současně je třeba zdůraznit také skutečnost, že se průzkumu zúčastnili pouze ti respondenti, kteří si svoji závislost uvědomili a chtěli se léčit. Ti ostatní si svoji závislost ani zcela neuvědomují a o to je nebezpečnější jejich stav.

Žádný patologický hráč nezačínal se hrou jako osamělý nemajetný zoufalý a zanedbaný bezdomovec alkoholik bez zaměstnání. Poprvé se ke hře bezpochyby dostali jako běžní lidé s běžnými starostmi, rodinami, přáteli, ambicemi v zaměstnání a plány do budoucna. Je obtížné vysledovat ten první impuls, ten nápad koupit si svou první možnost výhry. Naivní víra, že lze vyhrát nad výherním automatem, když vítěz je jen jeden a je předem dán, vede k tomu, že se stále rozšiřují řady patologických hráčů, končících jako osamělý nemajetný zoufalý a zanedbaný bezdomovec alkoholik bez zaměstnání a bez NADĚJE.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BÁRTLOVÁ, S. *Sociální patologie*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1998. ISBN 80-7013-259-0.
- [2] DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 978-80-246-0139-7.
- [3] FIŠER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha: Grada Publishing, 2009, ISBN 978-80-247-2781-3.
- [4] Gamblers Anonymous® [online]. [cit. 6. 3. 2010] Dostupné z WWW: <http://www.gamblersanonymous.org/>
- [5] GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-8593179-6.
- [6] HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-569-1.
- [7] KALINA, K. *Drogy a drogové závislosti I mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6.
- [8] KOLEKTIV AUTORŮ *Slovník cizích slov*: Praha: Encyklopedický dům, 1996. ISBN 80-90-1647-8-1.
- [9] KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. A KOL. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-896-3.
- [10] MALÁ, E., PAVLOVSKÝ, P. *Psychiatrie*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-700-0.
- [11] MARŠÁLOVÁ, L. *Metodológia a metódy psychologického výskumu*. Bratislava: SPN, 1990. ISBN 80-08-00019-8.
- [12] MÜHLPACHR, P. *Sociální patologie*. Brno Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2511-5.

- [13] NÁBĚLEK, L. VONGREJ, J. Ako si neprehrať život. [online]. 2008, [cit. 6. 3. 2010] Dostupné z WWW: <http://kppbb.svsbb.sk/material/ss/zivot/obsah.html>
- [14] NEŠPOR, K. *Hazardní hra jako nemoc*. Ostrava: Nakladatelství Aleny Krtilové, 1994.
- [15] NEŠPOR, K. *Jak poznat a překonat problém s hazardní hrou*. Praha: Sportpropag, 1999.
- [16] NEŠPOR, K. *Jak překonat problém s hazardní hrou*. Praha: Sportpropag, a.s., 1996.
- [17] NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-267-6.
- [18] NEŠPOR, K. *Už jsem prohrál dost*. Praha: Sportpropag, 2006.
- [19] NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a vaše děti. Jak problémům předcházet, jak je rozpoznávat, jak je zvládat*. Praha: Sportpropag, 1993.
- [20] NEŠPOR, K., CSÉMY, L. *Léčba a prevence závislostí : příručka pro praxi*. Praha: Psychiatrické centrum, 1996. ISBN 80-85121-52-2
- [21] NEŠPOR, K., PERNICOVÁ, H., CSÉMY, L. *Jak zůstat fit a předejít závislostem*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-299-8.
- [22] PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-7184-569-0.
- [23] *Prevence proti hráčské závislosti*. [online]. 2010, [cit. 4. 3. 2010] Dostupné z WWW: <http://www.bonusbonusbonus.cz/info-tainment/prevence-proti-hracske-zavislosti/>
- [24] Psychiatrická léčebna Opava [online]. 2010, [cit. 2. 3. 2010] Dostupné z WWW: <http://www.plopava.cz/>
- [25] *Psychoporadna - Gambling* [online]. 2010, [cit. 6. 3. 2010] Dostupné z WWW: <http://www.psychoporadna.cz/cz/clanky/gambling/31.html>

- [26] SKÁLA, J. *Závislost na alkoholu a jiných drogách*. Praha: Avicenum, 1987.
- [27] SMOLÍK, P. *Duševní a behaviorální poruchy : poruchy klasifikací, nástin nozologie, diagnostika*. Praha: Maxdorf, 1996. ISBN 80-85800-33-0.
- [28] ŠMARDA, J. *Člověk v proudu dědičnosti*. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-768-0.
- [29] *Thirteen Principles of Effective Drug Addiction Treatment* [online]. 1999, [cit. 6. 3. 2010] Dostupné z WWW:
http://www.drugabuse.gov/NIDA_notes/NNvol14N5/tearoff.html
- [30] VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.
- [31] ZÁHORSKÁ, J. *Psychologická intervence při vyšetřování trestných činů*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-236-2.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

HIV/AIDS – „Acquired Immune Deficiency Syndrome nebo též Acquired Immunodeficiency Syndrome“ – Syndrom získaného selhání imunity

MKN – Mezinárodní klasifikace nemocných

WHO – „World Health Organization“ - Světová zdravotnická organizace

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Souhrnné výsledky absolutních četností odpovědí na jednotlivé položky v dotazníku

..... 62-63

SEZNAM PŘÍLOH

P I..... Dotazník

P II..... Vzorová ukázka vyplněného
dotazníku

PŘÍLOHA I.: DOTAZNÍK**DOTAZNÍK**

Dobrý den,

jmenuji se Viktor Hublík a jsem studentem 3. ročníku studijního oboru sociální pedagogika na UTB ve Zlíně. Touto formou bych Vás rád požádal o vyplnění dotazníku, který bude součástí mé bakalářské práce a jehož cílem stanovit a analyzovat spojitosti mezi gamblerským a vznikem sociálně patologických jevů.

Tento dotazník je zcela anonymní a Vámi uvedené informace budou použity pouze pro účely mého výzkumného projektu.

1. Při hře a v souvislosti se hrou požívám alkoholické nápoje.

ANO – NE

2. Hru provozuji pouze v místech, kde je zároveň možná konzumace alkoholických nápojů.

ANO – NE

3. Provozování hry a požívání alkoholu si nedovedu představit jedno bez druhého.

ANO – NE

4. Provozování hry nebo požívání alkoholu mohou jednotlivě i bez vzájemné souvislosti.

ANO – NE

5. Navštívil jsem, případně jsem pobýval v nějakém zařízení, věnující se odvykání alkoholové závislosti.

ANO – NE

6. Při hře a v souvislosti se hrou při nastalé opakované touze požívám alkoholického nápoje.

ANO – NE

7. Při opakovaném vrácení se ke hraní nemusím nutně zároveň požívat alkoholické nápoje.

ANO – NE

8. Spouštěčem opakovaného vrácení se ke hraní byla právě obnovená konzumace alkoholu.

ANO – NE

9. Hru provozuji tak, abych rodinu nepřípravil o čas ani prostředky.

ANO – NE

10. Hrou trávím čas, který bych jinak trávil s rodinou, či partnerem.

ANO – NE

11. Ke hře používám finanční prostředky určené na provoz domácnosti a z toho důvodu neplatím účty (inkaso, zdravotní a sociální pojištění).

ANO – NE

12. V souvislosti s pokračujícím hraním jsem vystaven rozhodnutí buď partnerský (manželský) vztah nebo hra.

ANO – NE

13. Hru financuji i prodejem obdržených darů (dědictví, prostředky od rodičů) či společného majetku rodiny.

ANO – NE

14. Hru financuji drobnými krádežemi v rámci rodiny a blízkých.

ANO – NE

15. Vlivem neschopnosti přestat se hrou ztrácím autoritu a citové vazby v rámci rodiny a blízkých přátel.

ANO – NE

16. Vlivem neschopnosti přestat se hrou jsem zavinil nenapravitelný rozvrat dřívějších rodinných či partnerských vztahů.

ANO – NE

17. Hru zvládám tak, abych neměl žádné problémy v zaměstnání.

ANO – NE

18. Hrou trávím čas, který bych jinak věnoval volnočasovým aktivitám (např. s rodinou, přáteli, ...).

ANO – NE

19. Z důvodu hraní jsem ztratil dobrou pozici v zaměstnání a zmenšil své příjmy a případně i společenskou prestiž.

ANO – NE

20. Z důvodu hraní jsem promarnil příležitost k získání vyšší kvalifikace a výkonnosti v práci.

ANO – NE

21. Z důvodu hraní jsem ztratil schopnost obstat a vykonávat obor, ve kterém jsem dříve působil (úpadek dovedností a zkušeností).

ANO – NE

22. K získání prostředků na hru jsem zpronevěřil v zaměstnání svěřené peníze.

ANO – NE

23. Díky hraní jsem přišel úplně o zaměstnání a příjmy.

ANO – NE

24. Prostředky na hru získávám rozprodáváním svého majetku, případně majetku rodiny.

ANO – NE

25. Na hru získávám finance legálně v rámci vlastních zdrojů. Nikdy jsem z důvodu finančního obohacení a z něj plynoucího hraní neporušil zákon.

ANO – NE

26. Na hru získávám prostředky i půjčkami, které hodlám splácet z výher ve hře.

ANO – NE

27. Na hru si opatřuji prostředky i drobnými krádežemi (vykrádání aut, garáží, zahradních chatěk,).

ANO – NE

28. Na hru si opatřuji prostředky i opakovanými půjčkami, u kterých nepředpokládám jejich splacení.

ANO – NE

29. Na hru si opatřuji prostředky i prostými krádežemi např. v obchodech nebo věci z aut. Nikdy však nepoužívám násilí nebo pohrůžku násilím.

ANO – NE

30. Na hru si opatřuji prostředky i trestnou činností v organizované skupině avšak bez použití násilí, či pohrůžky násilím.

ANO – NE

31. Na hru si opatřuji prostředky i násilnou trestnou činností, včetně loupeží.

ANO – NE

32. Při nezákonném opatřování prostředků na hru jsem schopen ohrozit i život oběti, jen abych prostředky získal za každou cenu.

ANO – NE

PŘÍLOHA II.: VZOROVÁ UKÁZKA VYPLNĚNÉHO DOTAZNÍKU

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Viktor Hublík a jsem studentem 3. ročníku studijního oboru sociální pedagogika na UTB ve Zlíně. Touto formou bych Vás rád požádal o vyplnění dotazníku, který bude součástí mé bakalářské práce a jehož cílem stanovit a analyzovat spojitosti mezi gamblerským a vznikem sociálně patologických jevů.

Tento dotazník je zcela anonymní a Vámi uvedené informace budou použity pouze pro účely mého výzkumného projektu.

1. Při hře a v souvislosti se hrou požívám alkoholické nápoje.

ANO – NE

2. Hru provozuji pouze v místech, kde je zároveň možná konzumace alkoholických nápojů.

ANO – NE

3. Provozování hry a požívání alkoholu si nedovedu představit jedno bez druhého.

ANO – NE

4. Provozování hry nebo požívání alkoholu mohou jednotlivě i bez vzájemné souvislosti.

ANO – NE

5. Navštívil jsem, případně jsem pobýval v nějakém zařízení, věnující se odvykání alkoholové závislosti.

ANO – NE

6. Při hře a v souvislosti se hrou při nastalé opakované touze požívám alkoholického nápoje.

ANO – NE

7. Při opakovaném vrácení se ke hraní nemusím nutně zároveň požívat alkoholické nápoje.

ANO – NE

8. Spouštěčem opakovaného vrácení se ke hraní byla právě obnovená konzumace alkoholu.

ANO – NE

9. Hru provozuji tak, abych rodinu nepřipravil o čas ani prostředky.

ANO – NE

10. Hrou trávím čas, který bych jinak trávil s rodinou, či partnerem.

ANO – NE

11. Ke hře používám finanční prostředky určené na provoz domácnosti a z toho důvodu neplatím účty (inkaso, zdravotní a sociální pojištění).

ANO – NE

12. V souvislosti s pokračujícím hraním jsem vystaven rozhodnutí buď partnerský (manželský) vztah nebo hra.

ANO – NE

13. Hru financuji i prodejem obdržených darů (dědictví, prostředky od rodičů) či společného majetku rodiny.

ANO – NE

14. Hru financuji drobnými krádežemi v rámci rodiny a blízkých.

ANO – NE

15. Vlivem neschopnosti přestat se hrou ztrácím autoritu a citové vazby v rámci rodiny a blízkých přátel.

ANO – NE

16. Vlivem neschopnosti přestat se hrou jsem zavinil nenapravitelný rozvrat dřívějších rodinných či partnerských vztahů.

ANO – NE

17. Hru zvládám tak, abych neměl žádné problémy v zaměstnání.

ANO – NE

18. Hrou trávím čas, který bych jinak věnoval volnočasovým aktivitám (např. s rodinou, přáteli, ...).

ANO – NE

19. Z důvodu hraní jsem ztratil dobrou pozici v zaměstnání a zmenšil své příjmy a případně i společenskou prestiž.

ANO – NE

20. Z důvodu hraní jsem promarnil příležitost k získání vyšší kvalifikace a výkonnosti v práci.

ANO – NE

21. Z důvodu hraní jsem ztratil schopnost obstát a vykonávat obor, ve kterém jsem dříve působil (úpadek dovedností a zkušeností).

ANO – NE

22. K získání prostředků na hru jsem zpronevěřil v zaměstnání svěřené peníze.

ANO – NE

23. Díky hraní jsem přišel úplně o zaměstnání a příjmy.

ANO – NE

24. Prostředky na hru získávám rozprodáváním svého majetku, případně majetku rodiny.

ANO – NE

25. Na hru získávám finance legálně v rámci vlastních zdrojů. Nikdy jsem z důvodu finančního obohacení a z něj plynoucího hraní neporušil zákon.

ANO – NE

26. Na hru získávám prostředky i půjčkami, které hodlám splácet z výher ve hře.

ANO – NE

27. Na hru si opatřuji prostředky i drobnými krádežemi (vykrádání aut, garáží, zahradních chatěk, ...).

ANO – NE

28. Na hru si opatřuji prostředky i opakovanými půjčkami, u kterých nepředpokládám jejich splacení.

ANO – NE

29. Na hru si opatřuji prostředky i prostými krádežemi např. v obchodech nebo věcí z aut. Nikdy však nepoužívám násilí nebo pohrůžku násilím.

ANO – NE

30. Na hru si opatřuji prostředky i trestnou činností v organizované skupině avšak bez použití násilí, či pohrůžky násilí.

ANO – NE

31. Na hru si opatřuji prostředky i násilnou trestnou činností, včetně loupeží.

ANO – NE

32. Při nezákonném opatřování prostředků na hru jsem schopen ohrozit i život oběti, jen abych prostředky získal za každou cenu.

ANO – NE